

In dit nummer:

- 263 Heeft God ons gezond?
G. v.d. Brink
- 264 Bouwen op het fundament
W. Smouter
- 266 Kennis van goed en kwaad
H. Bruins
- 268 Iets over Schilder (I)
Mark Janssens
- 270 De reis van ons leven
H. Algra
- 273 Het kind met de twee vaders
J. Vonkeman
- 278 De Gazellen
Jeannette

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

What's in a name?

dooien om andere leef- of samenlevingsvormen juridisch aan het huwelijk gelijk te stellen. In één adem kan ik dit aanvullen met discussies over de mogelijkheid van adoptie door 'stellen van gelijke kunne', zoals dat in de officiële stukken heet.

Een geladen debat

De invloed van de Europese eenwording werd door mij al genoemd. Ik wil dit verder illustreren met een discussie over het nieuwe naamrecht. Ons hoogste rechtsorgaan, de Hoge Raad, bepaalde in 1988 dat krachtens Europese wetgeving, ouders in Nederland een keuzerecht toekomt inzake de familienaam voor hun kinderen. Een keuzemogelijkheid die onze eigen wet-

gel dat ouders ter zake zelf dienen te beslissen. D66 proefde een calvinistische inslag in de wijze waarop wij met wetgeving over naamgeving omgaan en wilde op onderdelen nog verder gaan dan Schmitz. In Amerika kun je regelmatig van familienaam wisselen, als je maar leges betaalt. Waarom kan dit niet bij ons, zo vroeg deze partij. Uiteindelijk besloot de meerderheid in de Tweede Kamer Schmitz niet te volgen. Het blijft bij de naam van de vader als de ouders niet kunnen of willen kiezen. Dat sluit trouwens volgens mij ook het beste aan bij opvattingen die hierover in brede lagen van onze bevolking leven. Laten we zuinig zijn op waardevolle tradities en ons nuchter opstellen tegenover modernismen.

Tamar en Rachab

Opvallend was dat geen van de woordvoerders van de christelijke partijen bij deze discussie expliciet bijbelse gegevens of bronnen noemde. Zulke gegevens leveren niet altijd - direct of indirect - eenduidige aanwijzingen voor handvatten in politieke vraagstukken. Een speurtocht naar deze bijbelse gegevens was overigens erg boeiend. Ik verwijs ervoor naar een overzicht onder het trefwoord 'naamgeving' in de Chr. Encyclopedie. Welke verheven gedachten en gevoelens werden in Israël al niet in namen uitgedrukt! En leest U in dit licht ook eens Jezus' geslachtsregister er op na in het eerste hoofdstuk van Mattheüs. Meestal wordt hier de naam van de man c.q. de vader genoemd. Maar niet bij uitsluiting! Zo lezen we er onder meer de namen van Tamar, Rachab, Ruth en natuurlijk Maria. Niet alleen mannen en vaders, ook vrouwen en moeders worden genoemd.

Kees Bremmer is lid van de Tweede Kamer voor het CDA

drs. C. Bremmer, Voorschoten

Wij leven vandaag in een snel veranderende samenleving. Op veel manieren komen wij daar steeds opnieuw mee in aanraking. Op tal van terreinen zijn zekerheden of weggevalen, of staan voortdurend ter discussie. Ik noem, uiteraard onvolledig, in steekwoorden enkele ontwikkelingen die U zeker herkent. Het teloorgaan van de vertrouwde en overzichtelijke zuilenmaatschappij. De invloed van de Europese eenwording op onze welvaartsstaat. De val van de Berlijnse muur in 1989 en wat men noemt het verdwijnen van de grote ideologieën. Onze, met de komst van nieuwe Nederlanders, steeds meer multi-culturele samenleving. Voortgaande technologische vernieuwingen. Snel veranderende opvattingen over bedrijfsorganisatie en management. Ieder van ons ervaart deze ook in culturele leefstijl en sociale leefvormen doorwerkende veranderingen aan den lijve, is het niet bij zichzelf, dan wel bij kinderen of kleinkinderen. Ook ons rechtstelsel weerspiegelt die bewegingen en veranderingen. 'Recht in beweging' luidde enkele jaren geleden daarom de treffende benaming van een justitiële beleidsnota. In deze nota werden de consequenties van onze snel veranderende samenleving voor het recht systematisch op rij gezet. Een van de terreinen waarop het recht voortdurend in beweging komt, is het personen- en familierecht. Ik noem bijvoorbeeld de steeds meer pluriforme opvattingen over de positie en status van het huwelijk en de plei-

Ontvangt het kind de naam van de vader of van de moeder?

geving tot dan toe niet kende. De regering kwam derhalve prompt met voorstellen voor een nieuw naamrecht naar het Parlement. Dat leidde onlangs tot een opvallend geladen debat in de Tweede Kamer. Als de ouders bij de geboorte van hun kind nog geen keuze gemaakt hebben of dit kind de familienaam van de vader of van de moeder zal dragen, hoe dan te handelen? Met andere woorden: welke geslachtsnaam zal het kind dan krijgen? Staatssecretaris Schmitz stelde voor: als de ouders hierover straks zelf geen keuze bepalen of er samen niet uitkomen, ontvangt het kind de naam van de moeder. SGP-voorman Van der Vlies, proefde in het voorstel van Schmitz sporen van vrijheids- en gelijkheidsdenken. Schutte, ook namens RPF sprekend, vond dat Schmitz voorbij ging aan de hoofdre-

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 030-6961525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 65 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechthzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036; E-mail:

kmuller@epsilon.nl

7 sept. Gereformeerd Appel, Amers-
foort

3 okt. Vrouwencontactdag te Dron-
ten; info: 0321-314081

26 okt. Centrale Diaconale Conferen-
tie te Zwolle

2 nov. Landelijke Ouderlingenconfe-
rentie te Utrecht

9 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam met samenwerkende
kerken

Ontvangen boeken

G.M. de Koning, dr. R. Kuiper en

drs. T. van de Lagemaat,

De verzorgingsstaat voorbij

Over de grondslagen van sociale zekerheid.

99 blz., f 13,90

ISBN 9072016254

Uitg. Marnix van St. Aldegonde Stichting,

Nunspeet

Ds. C. Vonk,

De Heidelberger Catechismus

Preken, deel 14, zondag 42, 43 en 44.

26 blz., f 3,-

Uitg. A.C. de Vries jr., Graaf Florisstraat 53,

3117 PJ Schiedam

Prof.dr. J.W. Maris,

De charismatische beweging en wij

88 blz.

ISBN 9050460291

Uitg. Woord en Wereld, Bedum

Drs. Pieter van Kampen,

De Russisch-Orthodoxe Kerk

200 blz., f 29,90

ISBN 9029713607

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Een goeie tip

Geef vrienden of familie een half-
jaar OPBOUW cadeau. Bestel
een cadeaubon door f 25,-
over te maken op giro 404945
t.n.v. Opbouw, Nieuwerkerk/IJs-
sel, met vermelding: 'cadeaubon'.

Afscheid M.J.F. van der Wal en aantrede A. Hartkamp

Vanaf april 1983 verzorgde de heer
M.J.F. van der Wal uit Zeist de rubrie-
ken Kerknieuws en Onder andere(n).
Als zodanig maakte hij ook deel uit
van de redactie van ons blad.

Aan deze periode is nu een einde
gekomen omdat de heer Van der Wal
bestuur en redactie enige tijd geleden
vroeg hem vanwege zijn respectabele
leeftijd van zijn taak te willen onthef-
fen. Het bestuur heeft, onder grote
dankzegging voor het verrichte werk,
dit verzoek uiteraard ingewilligd.

Iets meer dan 12 ½ jaar verzamelde
de heer Van der Wal de berichten die
enige nieuwsaarde voor onze lezers
hadden. Uit de kring van de eigen ker-
ken en uit de wereld daaromheen.
Selecteerde en bekortte het vele wat
hem en ons werd aangeboden. Deze
niet altijd eenvoudige klus heeft hij
steeds met grote accuratesse
geklaard.

Op de redactievergaderingen voerde
Van der Wal zeker niet het hoogste
woord. Zijn bescheidenheid siert hem.
Maar als er in zijn ogen wat te zeggen
viel, was het doorgaans wel raak. Ook
in de vergaderingen van de redactie is
zijn bijdrage zeker op prijs gesteld.
Met enig weemoed, maar tegelijk ook
dankbaar, nemen wij afscheid van
hem, die sinds enige jaren onze nestor
was. Het ga u en uw vrouw goed!

Ondertussen heeft het bestuur en
redactie in de persoon van de heer
A. Hartkamp uit Alphen aan den Rijn
een opvolger voor de heer Van der
Wal gevonden. Sinds enige jaren ver-
vulde de heer Hartkamp al de functie
van regio-correspondent voor ons blad.
Nu treedt hij dus toe tot de redactie om
de rubrieken 'Kerknieuws' en 'Onder
andere(n)' te gaan verzorgen. Maar
ook om met de overige redactieleden
mee te denken over het te voeren
beleid. Wij heten de uit het drukkersvak
afkomstige heer Hartkamp van harte
welkom als redacteur en wensen hem
een vruchtbare Opbouw-periode toe!
Alle belanghebbenden verzoeken wij
vanwege bovenstaande alle berichten
voor de twee genoemde rubrieken
voortaan te zenden naar:

Kerknieuws/Onder andere(n)
Opbouw, de heer A. Hartkamp,
Groenord 92, 2401 AG Alphen
aan den Rijn, tel. 0172-445872.

Bestuur en redactie

Heeft God ons gezoend?

Niemand van de discipelen durfde Hem de vraag stellen:
Wie zijt Gij? Want ze wisten dat het de Here was (Joh. 21,12).

G. v.d. Brink, Veenendaal

Het is merkwaardig dat de maaltijd van brood en vis aan de oever van het meer verlopen is in volstrekt stilzwijgen. Het was stilte onder de spanning van een vraag die geen van de discipelen over de lippen krijgen kon, want ieder wist dat het (onzijdig!) de Heer was. Wat steekt er achter hun schroom?

Wie bent U?

Prof. B. Holwerda heeft erop gewezen dat Thomas de eerste was, die zich scherp realiseerde dat Jezus – als Hij was opgestaan uit de doden – Zelf waarachtig God was. Dydimus was niet de 'ongelovige Thomas' die wij van hem maken. Hij was de eerste die kwam tot de gigantische belijdenis: Mijn Heer en mijn God. Die ontdekking werd in Galilea realiteit voor allen. Ze hadden in één ogenblik

**Op Golgotha
heeft God
ons
gezoend (gesühnt)
in Jezus Christus**

wonderbaarlijk veel vis gevangen op aanwijzen van de Heer. Hun net was heel gebleven en dat kon helemaal niet! Toen ze aan land kwamen lag er een vuur en brood erbij en plenty vis. Waar kwam dat brood vandaan? En die vis? Had de Heer vuile handen gemaakt? Of stonden ze daar plotse-ling weer voor de Almacht die brood schept uit stenen en vis erbij? Was hun Heer ineens uit de wonderbaar-lijke werelden van de Almachtige tot hen gekomen? Kwam Hij van de over- kant van de dood?

De discipelen duizelen. Ze kennen Hem zo intiem van zijn driejarige omgang met Hem. Nu deinzen ze terug. Wie is Hij die zij, zoals oosterse

mannen dat bij hun begroeting plegen te doen, omhelsd en gekust hebben, wiens adem ze geroken hebben en wiens harteklop ze tegen hun zwe- tende lijven hebben gevoeld? Paulus zegt in Romeinen 1,4 dat Jezus door Zijn opstanding uit de doden, ver- klaard is Gods Zoon te zijn in kracht. Die overtuiging dringt zich nu in alle geweldigheid aan hen op (Thomas is er weer bij!). Daarom zijn ze ademloos en groeit de afstand in de intimiteit. Hebben zij bij hun omhelzingen God Zelf gezoend? Heeft God hen gezoend en omhelsd? Was het God Zelf die hun onhebbelikheden drie jaar verdragen heeft? Die kwam onder hun vloek en hun dood?

Hetgeen was van den beginne

Het is zo opvallend dat Johannes in de eerste woorden van zijn eerste brief, waarin hij als getuige verklaart dat hij met zijn vrienden de Heer gezien heeft met eigen ogen, en getast heeft met eigen handen, Hem vijfmaal aanduidt in het onzijdig: Het- geen was van den beginne, hetgeen wij gehoord hebben, hetgeen wij gezien hebben, ... hetgeen wij aan- schouwd hebben... hetgeen wij gezien hebben... dat verkondigen wij U. Hij zegt niet: Hij die wij getast hebben, maar Hetgeen wij getast hebben. Het begrijpen is blijkbaar te wonderlijk. De apostel kan er niet bij. Wie was het die ze hadden getast? Wiens naakte lijf ze hadden gewikkeld in doeken? In wiens zijde ze hun hand gestoken hadden na zijn opstanding?

De zoen van Golgotha

Uit onze vaderlandse geschiedenis kennen we de 'zoen van Delft': Jacoba van Beieren verzoende zich met Phi- lips de Goede in 1428. Het werkwoord zoenen duidt niet alleen op het over- brengen van een liefdesemotie. Oor- spronkelijk betekent het 't tot elkaar brengen van twee partijen door beta- ling van een zoengeld.

Op Golgotha heeft God ons gezoend (gesühnt) in Jezus Christus. Het affec- tieve in het forensische. De verzoe- ning was daad van hoogste liefde. Die zoening wordt tastbaar in brood, wijn,

vis. De oor- en ooggetuigen staan erbij te hijgen: denk erom, we vertellen geen fabeltjes.

God heeft ons gezoend.

*Als ik dit wonder vatten wil,
dan wordt mijn geest van eerbied stil,
aanbidt het, maar doorgrondt het niet,
dat zo de liefde Gods geschiedt
(Gez. 146).*

*Ontvangen
boekjes*

**Dr. James Dobson,
Eigenzinnige kinderen**

221 blz., f 29,90
ISBN 9029712503
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**C. Huizinga,
Het beste komt nog**

*over ziek zijn en beter worden, sterven en opstaan
in de bijbel.*
116 blz., f 19,90
ISBN 9029713690
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**Dr. H.G.L. Peels,
Wie is als Gij?**

*Schaduwzijden aan de Godsopenbaring van het
Oude Testament.*
169 blz., f 27,50
ISBN 9023912020
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

**J. Wiskerke,
Naar de tafel van de Heer**

*Een handreiking ter voorbereiding van het Heilig
Avondmaal.*
34 blz., f 10,-
ISBN 9071097293
Uitg. Bredewold, Wezep

Bouwen op het fundament

W. Smouter, Breukelen

Vluchten tot Christus. Dat is op z'n kortst samengevat wat ik vorige keer schreef. Als je ziet hoe het gereformeerde leven schuift, dan heb je vaste grond onder de voeten nodig en er is geen andere grond dan het werk van Christus. Over de betekenis van die woorden er is geen andere grond wil ik het in dit nummer hebben.

De vraag naar het fundament, de basis van de kerk, vormde het afgelopen jaar ook de kern van het gesprek op landelijk vlak tussen de Vrijgemaakte kerken en de onze. Ad de Boer schreef daarover al iets in het vorige nummer van ons blad, naar aanleiding van de Vrijgemaakte synode-zittingen die aan ons gewijd waren. Op die vergadering vroegen sommige afgevaardigden of hun deputaten ons niet al te cru behandeld hebben. Ik wil duidelijk stellen dat dat niet zo was. De gesprekken waren helder en eerlijk. Je kon goed merken dat we nog altijd dezelfde taal spreken. Blijft natuurlijk dat het daarom des te pijnlijker is dat de Vrijgemaakten zeggen: met jullie kunnen we niet verder praten.

Waar zit 'm dat precies op vast? Het is goed dat nog eens voor de aandacht te hebben. Uit de gesprekken in het afgelopen jaar bleek dat we het over de inhoud van het geloof vërgaand eens zijn, maar dat we uiteen gaan bij de vraag hoe je moet omgaan met ambtsdragers die op enig punt afwijken van de belijdenis. Het is voor Vrijgemaakten onbegrijpelijk dat wij daarbij onderscheid maken tussen de ene en de andere bedenking die geuit wordt. Natuurlijk komen daarbij steeds de namen van Telder en De Jong weer naar voren. Nieuw was dat zowel in de deputaten-gesprekken als op de synode ook de naam van ds. H. Smit viel, *die de leer van eeuwige verwerping bekritiseert en zo in strijd komt met de Dordtse Leerregels (D.L., I, 6)*. Als je dan nagaat welke uiterst voorzichtige woorden ds. Smit hierover in werkelijkheid geschreven heeft, dan moet je zeggen dat dit wel een verrassend nieuw element is! Onze commissie heeft hierover gezegd *zich niet te kunnen voorstellen dat ds. Smit hier-*

over kerkelijke moeilijkheden zou ondervinden. Ter synode werden hier korte metten mee gemaakt: wat zullen we nog verder verkennen? De zaak is duidelijk: de Nederlands Gereformeerden zijn veel te ruim!

Goud en zilver, hooi en stro

Eind vorig jaar citeerde ik in Opbouw al uit een notitie die onze commissie opgesteld had: *Bij ons zal daarom een dienaar van Christus niet gauw geschorst worden als hij op enig punt afwijkt van de belijdenis wanneer de kerken niet de overtuiging hebben, of dat deze afwijking een aantasting is van het ene fundament, namelijk Jezus Christus, of dat deze afwijking het bouwen op dit ene fundament hindert. Deze terughoudendheid komt niet voort uit relativisme, maar uit de bezorgdheid om niet (nu of straks!) van de Opperherder te horen te krijgen dat wij Gods tempel geschonden hebben*.

Dit is een zinspel op 1 Korinthe 3:10-23, waar Paulus schrijft over het éne fundament en over de verschil-

**Je kon
goed merken
dat we nog altijd
dezelfde taal
spreken**

lende manieren waarop op dit fundament gebouwd wordt: *met goud, zilver, kostbaar gesteente, hout, hooi, of stro*. Dat maakt wel degelijk verschil en dat zal te merken zijn op de dag van Christus. Maar nú kunnen we dat zo scherp nog niet weten. En het is ook een relatief verschil, want zelfs de bouwer met stro zal nog behouden worden, maar als door vuur heen, zo voegt de apostel eraan toe. Ik vind dat heel herkenbaar bij de verschillen in opvatting waarmee wij vandaag te maken hebben. Welnu, de Vrijgemaakte ds. J.J. Burger bestreed deze uitleg in *Nader Bekeken* van mei dit jaar. *Ds. Smouter zinspeelt hier op 1 Kor. 3:10-23. En hij legt deze woorden zó uit: het fundament is Jezus Christus en die gekruisigd. Het goud, het zilver, het stro, dat is de leer, die op dat fundament verder gebouwd wordt. En dan kan een predikant mischien een leer van stro hebben; dan mag bijv. Arius (en nu trek ik de lijn*

voor de duidelijkheid even scherp aan een 'stoppel-leer' over Christus hebben en Athanasius een gouden, maar als beiden van Christus houden en de bouw van de kerk niet belemmeren door hun leer sectarisch te drijven, dan moeten we als mensen daarvoor eerst afblijven en wachten op Christus' dag.

Voor ik verder citeer wijs ik even op de versimpeling, dat *bouwen op het ene fundament* verkort wordt tot *van Christus houden...*

Maar, zo schrijft ds. Burger verder, als we het zo opvatten dan gaan we ervan uit dat Paulus met het fundament Christus-sec bedoelt en dat de leer de opbouw is. Zelf ziet hij dit anders: het fundament is Christus-met-zijn-evangelie, en de opbouw op dat fundament is dan niet de leer, maar de werken van de gelovigen (1 Kor. 3:13-15).

En dan waarschuwt Paulus ervoor: Pas op, dat je op het goede fundament niet ondeugdelijk bouwt. Want dat kan. Zoals dat blijkt te kunnen, als op een gereformeerde school, op de grondslag van Gods Woord en de Drie Formulieren van Eenheid, plotseling een ellendige ontuchtzaak openbaar wordt. Ellendig stro op het goede fundament.

Ds. Burger maakt hier een heel punt van en stelt zelfs, dat hierin nu het verschil tussen onze kerken duidelijk uitkomt: *Is de leer bouw op het fundament of is de leer, waarvan Christus de hoeksteen is, mee deel van het fundament? Al naar het antwoord, dat hier gegeven wordt, krijg je een ander kerk-type: een kerk met leervrijheid, waarbij het kerkverband slechts daarin bestaat, dat we het over een heleboel kunnen hebben, terwijl we elkaar verder vrij laten, omdat je anders aan de gang blijft. Of een kerk, die weet en gelooft, dat de leer bij het fundament hoort, omdat Christus niet los te maken is van de leer van zijn eigen evangelie*.

Welke is de juiste?

U ziet dat er nogal wat aan vast zit! Ds. Burger voert als autoriteit voor zijn uitleg J. van Andel aan. Ik zou daar Calvin tegenover kunnen plaatsen, maar meen dat we daar weinig verder mee komen. Wel geloof ik dat hier een serieus punt ligt. Ik vat het even samen. Paulus zegt: ik heb het fundament gelegd waarop een ander voort-

bouwt. Dat voortbouwen gebeurt op verschillende manieren, maar het fundament blijft het beslissende punt. Ds. Burger en ik proberen dat beiden toe te passen in onze tijd. Wat is bouwen met stro, maar wel op het goede fundament? Ds. Burger denkt aan een ontuchtige leraar van een school op gereformeerde grondslag. Ik denk aan een dominee die zijn gemeente in deze tijd probeert te bouwen op het vaste fundament van Christus' werk. Concreet: dat doen ds. H. de Jong en ds. J.J. Burger alletwee. Maar wie van de twee doet het met goud en wie met stro? Dat weet ik nog niet zo precies, en dat is ook 't ergste niet. Het zal blijken op Christus' dag en het zal dan wel belangrijk zijn, maar voor deze dienaren niet beslissend, want al heeft iemand met stro gebouwd, *hij zelf zal gered worden, maar als door vuur heen*.

Twee verklaringen, en welke is de juiste? Wel, kijk nu eens waar het over gaat in 1 Korinthiërs. Paulus is zó blij met Korinthe, en toch moet hij de scheuringen in die gemeente ernstig afkeuren. *Ik bedoel dit, dat ieder uwer zijn leus heeft:— Ik ben van Paulus! En ik van Apollos! En ik van Kefas! En ik van Christus! (1:12)*. Tegenover al dit roemen in mensen plaatst Paulus dan het roemen in de dwaasheid van God: het kruis van Christus. Daarna komt hij op de verdeeldheid nog eens terug en zegt: *Want als er onder u rijd en twist is, zijt gij dan niet vleselijk, en leeft gij niet als (onveranderde) mensen? Want wanneer de een zegt: Ik ben van Paulus; en de ander: Ik ben van Apollos; zijt gij dan niet (onveranderde) mensen? Wat is dan Apollos? Of wat is Paulus? (3:3v)*. We zijn maar knechtjes van God, zo gaat hij verder. Ik heb geplant en Apollos heeft begoten. Concreet: Paulus stichtte de gemeente en Apollos heeft er daarna zegenrijk gewerkt. Maar je moet op God letten die de wasdom gaf. En dan volgt vs. 9: *Want Gods medearbeiders zijn wij; Gods akker, Gods bouwwerk zijt gij*.

In deze zin zet Paulus het beeld van de gemeente als Gods akker naast de beeldspraak van de gemeente als Gods bouwwerk. En aansluitend buigt hij de woorden over planten en begieten dus ook om naar het leggen van het fundament en het bouwen op dat fundament. Paulus legde het fundament; Apollos, Kefas en zoveel anderen bouwden erop. En de gemeenteleden moeten zich ervoor hoeden om al te gauw met hun oordeel klaar te staan. Zo van: Apollos is goud en

Kefas is stro. Of in onze tijd: Dominee Zus, dat is een gouden vent en professor Zo is een strooien mannetje. Wat een ellendige verdeeldheid is daar al door in de kerk gekomen!

Risikant

Goed, u merkt wel dat het voor mij volkomen evident is dat Paulus met de werken van goud of stro niet het ethisch gedrag van de gemeenteleden bedoelt, maar het werk van de gemeente-bouwers. Ik vind het dan ook risikant dat ds. Burger aan de juistheid van zijn uitleg meteen de juistheid van zijn gereformeerde kerktipe ophangt. Ik moet natuurlijk oppassen om nu niet hetzelfde te doen, door óns gelijk aan mijn uitleg te verbinden. Maar, beste Vrijgemaakte broeders en zusters, denk nu eens aan de *mogelijkheid* dat Paulus bij die verschillende bouwers inderdaad aan gemeente-

Wat is bouwen met stro, maar op het goede fundament?

bouwers denkt. Hij waarschuwt er dan tegen dat we ons oordeel over hen niet te gauw moeten vellen. En hij zegt er dit achteraan: *Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt en dat de Geest Gods in u woont? Zo iemand Gods tempel schendt, God zal hem schenden. Want de tempel Gods, en dat zijt gij, is heilig (3:16v)*. Even heel persoonlijk gezegd: vanwege deze tekst zou ik nooit mee verantwoordelijk durven zijn voor schorsingen en afzettingen van medearbeiders Gods die op het ene fundament bouwen. En ik word helemaal koud bij het idee dat je bij dat bouwen op het ene fundament denkt aan een leraar die weliswaar leerlingen misbruikt, maar in elk geval wél de Drie Formulieren heeft onderschreven.

Eerlijk en logisch

Enfin, we stoppen nu met de uitleg van die tekst. Uiteraard is het verschil tussen onze kerken niet zomaar een kwestie van een bepaalde exegese. Er zit een verschil van inzicht achter over de vraag hoe Gods gemeente het beste bewaard kan blijven. En binnen de grenzen van de Vrijgemaakte overtuiging was de besluitvorming ter synode heel eerlijk en logisch: we hebben de mogelijkheid tot contact verkend en ze blijken niet gereformeerd, dus hoezeer het ons spijt, we

kunnen niet verder. Letterlijk: *dat ons hart naar hen uitgaat vanwege onze verbondenheid aan en liefde voor het evangelie van onze Here Jezus Christus en dat we graag mogelijkheden zoeken en gebruiken om met hen tot verantwoorde samensprekingen te komen die kerkelijke eenheid beogen dat de huidige vrijheid voor en tolerantie van afwijking van de gereformeerde belijdenis die door hun Commissie voor Contact en Samenspreking nadrukkelijk geclaimd zijn en door de besluiten van de Landelijke Vergadering in 1995 opnieuw bevestigd, een blokkade vormen om op landelijk niveau tot zulke samensprekingen te kunnen komen (...)*

Op zichzelf is deze conclusie even spijtig als eerlijk en te respecteren. Licht de situatie niet precies hetzelfde als dertig jaar geleden? Zo stelden deputaten het wel aan het eind van de besprekingen die we eerder met hen voerden: *helaas is er in dertig jaar niks veranderd*.

Op zichzelf zou dat een sterk argument zijn voor de Nederlands Gereformeerde aanpak. De harde tucht-maatregelen van de zestiger jaren waren immers alleen te verklaren vanuit de vrees dat de kerk anders op een neerwaartse glijbaan zou komen. Dat was de stemming destijds ook: die buitenverbanders worden zó synodaal! Als er dertig jaar later niks veranderd is, dan liep 't kennelijk zo'n vaart niet.

We zijn veranderd

Anderzijds: we zijn natuurlijk wél veranderd. Anders zat ik hier niet over 't einde van het gereformeerde leven te schrijven. Maar wat me bevreemdt is, dat er aan officiële Vrijgemaakte zijde geen begin van erkenning is, dat zij óók veranderd zijn. In alle nuchterheid: als *het gereformeerde leven* bij hen nog onaangetast was, dan waren er geen 35 predikanten overspannen. En de commentator van het RD heeft gewoon gelijk wanneer hij zegt dat de voorgenomen aanpassing van het huwelijksformulier gevolg is van het feit dat men niet meer uit de voeten kan met teksten over de onderdanigheid van de vrouw.

En wat dan? Dan wordt het lastig. Dan zal het erop aankomen (*voor óns net zo goed!*) of onze kerken op het fundament gebouwd zijn. Of er een basis is die ongeschokt blijft, ook als veel gereformeerde vastigheden wankelen. Ik denk dat niemand een ander fundament kan leggen dan er ligt, namelijk Jezus Christus. Op die basis moeten we toch verder kunnen?

Kennis van goed en kwaad

H. Bruins, Vlaardingen

Regelmatig is er de laatste tijd over het begin van het boek Genesis geschreven. Te denken valt aan o.a. artikelen van dr. Van der Dussen en ds. Winkelhoff. In dit nummer schrijft ds. Bruins min of meer reagerend op voorgaande artikelen over hetzelfde onderwerp. Hij doet dit ook vanuit zijn achtergrond als bioloog. In dit artikel wil hij met name proberen een antwoord te geven op de vraag, wat voor keuze het was, waarvoor God de mens in den beginne heeft geplaatst.

Twee bomen

In Genesis 2:9 lezen we, dat de HERE God in het midden van de hof die Hij voor de mens plantte, twee bijzondere bomen deed opschieten: de boom des levens en de boom der kennis van goed en kwaad. Wat de bedoeling was van de boom des levens, valt op te maken uit wat we God horen zeggen, nadat de mens van de boom der kennis van goed en kwaad heeft gegeten: „Nu dan, laat hij zijn hand niet uitstrekken en ook van de boom des levens nemen en eten, zodat hij in eeuwigheid zou leven.” Door van de boom des levens te eten kon de mens zich eeuwig leven toeëigenen.

Hieruit blijkt, dat de mens voor de zondeval niet onsterfelijk was. Hij was „stof uit de aardbodem”. Hij kon sterven, alleen, hij hoefde niet te sterven, want de boom des levens was er voor hem. Van moeten sterven was pas sprake, toen de mens verwijderd was uit de hof, waar de boom des levens stond. Waarom de boom des levens zo heette, is dus duidelijk. Maar waarom heette die andere boom 'boom der kennis van goed en kwaad'? Hierop zijn verschillende antwoorden gegeven. Meestal gaat men ervan uit, dat goed en kwaad hier in ethische zin moet worden opgevat. 'Kennis van goed en kwaad' wordt dan uitgelegd als: zelf uitmaken wat goed is en wat kwaad, of als: ervaring, niet alleen in het doen van het goede wat de mens al had, maar ook in het doen van het kwade.

Goed en kwaad zijn in de bijbel echter

niet altijd ethische begrippen. Zo horen we in 2 Samuel 19:35 de oude Barzillai antwoorden op de uitnodiging van David om bij hem te komen wonen in zijn paleis: „Ik ben thans tachtig jaar; zou ik dan nog kunnen onderscheiden tussen iets goeds en iets kwaads?” Letterlijk vertaald staat er hier: „zou ik kennen tussen goed en kwaad”. Het is moeilijk voor te stellen dat de goede man zichzelf niet in staat achtte onderscheid te maken tussen goed en kwaad in ethische zin. Maar we horen hem dan ook zelf zijn woorden als volgt toelichten: „Zou uw knecht nog proeven wat hij eet of drinkt? Of zou ik nog kunnen luisteren naar de stem van zangers en zangeressen?” Goed en kwaad is hier dus niet bedoeld in ethische, maar in esthetische zin: lekker of niet lekker, mooi of niet mooi.

Zo wil ik voorstellen ook in Genesis 2 en 3 goed en kwaad niet ethisch op te vatten. Hoe dan wel?

Kennis van goed en kwaad = listigheid

„De slang nu was het listigste van alle dieren des velds die de HERE God gemaakt had.” Zo begint Genesis 3. De slang die de vrouw verleidde tot het eten van de verboden vrucht, was geen verklede duivel of zoiets, maar gewoon een dier uit Gods schepping. Alleen niet zomaar een van de dieren: ze was 'het listigste van alle dieren'. Listig is een woord met een negatieve klank; het heeft iets in zich van: gemeen. Het hebreeuwse woord waarvan het de vertaling is, kan echter ook

Kennis van goed en kwaad is dus op zich niet slecht

met 'schrander' worden vertaald. Zo wordt het ondermeer vertaald in een tekst waarvoor ik uw bijzondere aandacht wil vragen, omdat die volgens mij een sleutel vormt tot het verstaan van Genesis 3: Spreuken 22:3. Daar lezen we: „De schrandere ziet het onheil en bergt zich”. Een woord dat de slang op het lijf geschreven is. In plaats van 'zich bergen' kun je namelijk ook vertalen: 'zich verbergen', en een slang is met zijn vermogen om in nauwe spleten weg te kruipen een meester in het zich verbergen. Boven-

dien heeft een slang scherpe zintuigen om naderend onheil op te merken.

Nu wordt in Spreuken 22:3 voor 'onheil' hetzelfde hebreeuwse woord gebruikt als in Genesis 2 en 3 voor 'kwaad'. Daarom wil ik voorstellen ook daar 'kwaad' op te vatten als 'onheil', in de zin van: datgene wat het leven bedreigt. 'Kennis van goed en kwaad' is dan te omschrijven als: kunnen onderscheiden, wat het leven bevordert en wat het leven bedreigt.

Dat is een vermogen dat alle dieren in zekere mate bezitten. Ieder dier 'weet', wat het nodig heeft om te kunnen leven: voedsel, een plaats met de juiste temperatuur en vochtigheid enzovoorts. En ieder dier 'weet' ook, wat het moet doen om dat 'goede' te bemachtigen. Dat is 'kennis van het goede'. Daarnaast bezit ieder dier een zeker vermogen om dingen die het leven bedreigen, op te merken en te ontgaan. Dat is 'kennis van het kwade'. Zulk een 'kennis van goed en kwaad', zulk een 'schranderheid' in de zin van Spreuken 22:3 (die dus niet hetzelfde is als wat wij 'intelligentie' noemen) bezit ieder dier in zekere mate. Het ene dier bezit er echter meer van, is bedreven in de overlevingskunst, dan het andere. En de grootste meester in de overlevingskunst, „het listigste van alle dieren des velds”, was volgens Genesis 3:1 in de wereld van het begin de slang.

Kennis van goed en kwaad is dus op zich niet slecht. Dieren kunnen niet zonder om te overleven. Een dier dat niet kan onderscheiden, wat eetbaar is en wat niet, en dat niet op gepaste wijze reageert op gevaar, leeft niet lang. Dat was ook al zo in de wereld van het begin: ook daar was reeds van alles wat het leven bedreigde. De duisternis en de wateren waren bij de schepping niet vernietigd, ze waren alleen maar teruggedrongen om ruimte te maken voor het leven.

Maar de mens kon in die wereld van het begin wel zonder kennis van goed en kwaad om in leven te blijven. Want de HERE God had hem geplaatst in een hof, waarin een boom stond die eeuwig leven gaf als men ervan at: de boom des levens. Maar van die boom mocht de mens alleen eten, als hij ervan zou afzien te eten van de boom der kennis van goed en kwaad, als hij ervan zou afzien te grijpen naar listigheid als middel om zijn leven veilig te

stellen. De twee bomen in het midden van de hof stelden de eerste mensen dus voor een keuze: of zich het leven te laten schenken door God, door middel van de boom des levens, of te proberen zelf het leven voor zich veilig te stellen door middel van 'kennis van goed en kwaad'. Wat moesten zij kiezen? De HERE God had tot Adam gezegd: kies niet voor de kennis van goed en kwaad, want als je dat doet, zul je voorzeker sterven.

De leugens van de slang: halve waarheden

Dit woord van de Schepper werd echter tegengesproken door een stem uit de schepping, die zich richtte tot de vrouw. Waarom juist tot de vrouw? Was het misschien omdat zij het woord uit de tweede hand had, omdat God het tot Adam gesproken had, voordat zij geschapen werd?

Hoe het ook zij, een stem uit de schepping, uit het dierenrijk, dat was wat tot de vrouw kwam. We hebben al vastgesteld, dat de slang geen verkleden duivel was. Maar ze was ook niet een soort luidspreker van de duivel: de slang was – net als dat andere sprekende dier in de bijbel, de ezel van Bileam – in wat ze zei helemaal zichzelf: een dier. Haar boodschap aan de vrouw kwam in feite hierop neer: Wees zoals ik, doe zoals ik; maak ook gebruik van listigheid om zelf je leven veilig te stellen.

Het waren ook geen botte onwaarheden, die de slang sprak. Het waren veeleer halve waarheden. Bijvoorbeeld de uitspraak: „Gij zult geenszins sterven”. De HERE had gezegd: „Ten dage dat jij daarvan eet, zult jij voorzeker sterven.” Maar toen Adam en zijn vrouw van de boom aten, vielen zij helemaal niet diezelfde dag nog dood neer; zij stierven wel, maar pas na vele jaren, of zelfs eeuwen! Het woord: „uw ogen zullen geopend worden” werd blijkens vers 7 zelfs geheel en al bewaarheid. En wat het „gij zult als God zijn” betreft, in vers 22 horen we de HERE zelf zeggen: „Zie, de mens is geworden als Onzer een door de kennis van goed en kwaad”.

Geen botte onwaarheden dus, maar wel halve waarheden. Het is waar, dat kennis van goed en kwaad, schrandereheid, een levend wezen de dood niet brengt. Integendeel, schrandereheid kan hem helpen zich de dood van het lijf te houden. Maar dan alleen voor zo lang als het duurt. Je kunt nog zo bedreven zijn in de kunst van het overleven, eens word je door de dood achterhaald. Tenminste, als je niets

anders hebt dan je overlevingskunst. En dat andere, dat had de mens: de boom des levens. Die kon hem eeuwig leven geven. Maar juist die zou de mens kwijtraken, als hij van de boom der kennis van goed en kwaad zou eten. Dan zou zijn verdere leven een lange strijd tegen de dood worden, een strijd die hij uiteindelijk zou moeten verliezen. Dat was wat de HERE bedoelde met „Ten dage dat jij daarvan eet, zult jij voorzeker sterven”: dat op diezelfde dag voor de mens in feite de doodstrijd zou beginnen. Maar dat zei de slang er niet bij; daarom was het een halve waarheid, wat hij zei. En een halve waarheid is een hele leugen. Zo'n halve waarheid was ook het „gij zult als God zijn”. Inderdaad werd de mens door de kennis van goed en kwaad als God. Maar

*of zich het leven
te laten schenken
door God ...
of te proberen zelf
het leven voor zich
veilig te stellen ...*

dan alleen in die zin, dat hij voortaan, net als God, op zichzelf steunde. Door de kennis van goed en kwaad werd de mens net zo zelfstandig als God; hij werd zichzelf tot god. Maar op jezelf steunen, dat kun je alleen volhouden, als je almachtig en onsterfelijk bent, en dat werd de mens niet door de kennis van goed en kwaad. Integendeel, het enige waardoor hij onsterfelijk had kunnen worden, raakte hij kwijt. En dat had de slang er niet bij gezegd...

En wat het geopend worden van de ogen betreft, dat gebeurde meteen. „Toen werden hun beider ogen geopend”, lezen we in 3:7. Maar dat bleek allesbehalve aangenaam te zijn. Spreuken 22:3, „De schrandere ziet het onheil en bergt zich”, werd aan hen bewaarheid. Opeens zagen zij overal om zich heen onheil, waarvoor zij zich wilden bergen. En het eerste waar zij onheil in zagen, was... hun partner! „Zij bemerkten, dat zij naakt waren.” Zij ervoeren elkaars blikken als bedreigend en probeerden zichzelf, of althans hun meest intieme lichaamsdelen, tegen die blikken af te schermen met schorten van vijgebladeren. En zij hadden gelijk, want met hun geopende ogen ontwaarden zij listigheid in elkaars ogen en een listig mens, daar moet je mee uitkijken, want zo iemand is alleen maar uit op een zo lang en zo aangenaam leven

voor zichzelf en zal niet nalaten jou daarvoor te gebruiken, of zelfs te misbruiken, als je hem of haar daar de gelegenheid toe geeft. Daarom is het zaak aan zo iemand zo min mogelijk van jezelf bloot te geven.

En toen zij de HERE God hoorden komen, ervoeren zij ook zijn komst als naderend onheil. En omdat ze zich tegenover Hem ook met hun schorten van vijgebladeren nog steeds 'naakt', d.w.z. onvoldoende beschermd voelden, verborgen zij zich voor Hem tussen het geboomte van de hof.

Kwam Hij dan dreigend op hen af, met donder en bliksem? Nee, ze hoorden enkel zijn geluid, terwijl Hij „in de hof wandelde in de avondkoelte”. Iemand die een avondwandelingetje maakt in het park, hoe kun je je daar nu door bedreigd voelen? Toch hadden zij ook nu weer geen ongelijk, want zij hadden iets gedaan wat Hij hun verboden had; dus moest Hij wel boos op hen zijn...

Dat dat het resultaat zou zijn, wanneer hun ogen geopend zouden worden tot kennis van goed en kwaad, daar had de slang niets over gezegd; die had het als iets moois voorgesteld.

De slang als werktuig van de satan

Zo heeft de slang de vrouw bedrogen: met leugens in de vorm van halve waarheden. Dat moet wel het werk zijn geweest van de vader der leugens, de satan. Maar hoe dan, als de slang geen duivel in vermomming en ook geen luidspreker van de duivel was, maar gewoon zichzelf, een dier?

Ik denk dat we het zo moeten zien, dat de satan de ontmoeting van de vrouw met het listigste van alle dieren des velds heeft gearrangeerd om door middel daarvan bij de vrouw de begeerte te wekken om ook door listigheid, door kennis van goed en kwaad, zelf haar leven veilig te stellen. Voor de slang zelf, evenals voor ieder ander dier, was listigheid het enige middel dat de Schepper haar ter beschikking had gesteld om te overleven. Als de mens echter dat middel zou aangrijpen, zou hij daarmee kiezen tegen God, tegen het leven in kinderlijke afhankelijkheid van Hem, tegen het leven van genade. En dat was wat de satan bereiken wilde, en wat hij ook bereikt heeft. Maar toen heeft de HERE God de mens en zijn vrouw opgezocht en hun in de 'moederbelofte' de uiteindelijke nederlaag van de satan aangekondigd. Hoe we die 'moederbelofte', Genesis 3:14 en 15 moeten lezen, daarop hoop ik in het volgende artikel in te gaan.

Iets over K. Schilder (1)

Mark Janssens, Baarn

Op verzoek van de commissie voor het toerustingswerk van de Gereformeerde Kerk en de Nederlands Hervormde Kerk hier in Baarn, hebben de predikanten van die kerken en ik als 'toegevoegde waarde' een verhaal gehouden over een theoloog die je inspireert of boeit. Mijn keus viel op K. Schilder.

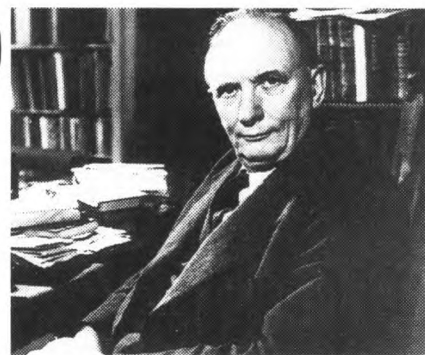
Gebod

In Schilders blad 'De Reformatie' vinden we in het tweede nummer dat tijdens de Duitse bezetting verscheen dit in een uitgeschreven gebed: „De zonen van een Rijk, dat in laatste jaren soms een *leer* begunstigd heeft, die tegen Uw Woord ingaat, lopen ons huis voorbij. Ze kunnen ook verlangen er in te komen. Ook onder die zonen zijn er, die Uw Naam belijden: laat onze eeden evenmin als de hunne in ons samenkomen U in het aangezicht weerspreken. Doe ons recht, o God, doe ons recht. En in alle geval: verheerlijk Uw Naam, want hier toe zijn wij in deze ure gekomen, Vader. En laat ons het goede zoeken ook voor Duitschland, het eenig goede, dat is de trouwe belijdenis van Uw Naam, en van Jezus Christus,

*lijkt het wel
alsof Schilder
leefde
bij tegenstellingen*

Onzen Oppersten Leidsman en Archee, onzen Leider, onzen Koning. En laat ons het goede zoeken voor ons eigen geslagen volk, opdat het niet door ons stilzwijgen nóg meer uiteengeslagen worde. Bewaar ons, Vader, voor verraad, tegenover U gepleegd. Bewaar, die over onze grenzen kwamen; Gij weet, voor hoe lang; bewaar ze voor hetgeen onze gebeden zou verhinderen, en onze door Christus vrijgemaakte consciëntie zou willen onderwerpen aan een dienstbaarheid, die *niet* van Jezus Christus is, noch zich met Hem verdraagt. Bescherm onze kinderen, opdat de gesneuvelden onder hen niet zouden moeten worden benijd, als die weggenomen zouden zijn vóór den

dag des kwaads. Heere, laat ons *lêven*, *lêven*. Leven met een vrije consciëntie. En neem onze zonden weg, want die zijn groot. Onze zonden van spreken, en *niet minder die van zwijgen*. En zegen onze Souvereine, onze Koningin Wilhelmina, en haar Huis, en geef ons vrede over Europa; en doe ons vast geloven, dat die vrede er *is*, dien Gij hebt uitgeroepen in de velden van Bethlehem Efrata. En bind ons aan Uw Woord. Amen” Hier leren we Schilder kennen zoals hij is. Hij acht zich volledig gebonden aan Gods Woord, wil absoluut niet weten van afwijking daarvan en vanuit die gebondenheid is dit gebed ontstaan. Waar de pers, en zeker ook de christelijke pers, massaal zweeg en zich al dan niet stilzwijgend onderwierp aan de regels door de bezetter opgelegd, meende Schilder niet te mogen zwijgen. Direkt een week later al verscheen een artikel met de veelzeggende titel: 'Den schuilkelder uit; de uniform aan'. En ook in de weken daarna ging hij onvermoeibaar door met van alles en nog wat aan te wijzen waarin de bezetter het oorlogsreglement overtrad en vooral waarin heel wat kranten zich onthielden van protest. Wat misschien uit deze tijd wel het meest bekend van Schilders schrijfwerk is, is dit: „God weet, of *zij* de '*macht*' hier zullen krijgen, met haar middelen. Wij weten, dat *wij* de '*bevoegdheid*' zullen houden. *Macht en bevoegdheid* blijven gelukkig twee. Tenslotte zal de antichrist *géne*, den de Kerk *déze* behouden. En daarna komt de dag van den grooten oogst. Kom, Heere Oogster, ja, kom haastelijk, kom over het Kanaal en over den Brennerpas, kom via Malta en Japan, ja, kom van de einden der aarde, en breng Uw snoeimes mee, en wees genadig aan Uw volk; het is wel bevoegd, maar slechts door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen.” En dat was het einde van De Reformatie in de oorlog. Het blad werd door de Duitsers verboden en professor Schilder werd gevangen gezet. Toen hij vier maanden later vrij kwam, kreeg hij een publikatieverbod. Hij heeft zich daaraan gehouden. Niet, zoals wel gesuggereerd is, omdat hij de duitse macht meende te moeten gehoorzamen, maar omdat hij niet het risico wilde lopen zijn ambt als hoogleraar niet te kunnen uitoefenen wegens nieuwe gevangenschap.

Prof. dr. K. Schilder

Foto: ND

In de brochure over het kringwerk heb ik over Schilder laten zeggen: een radikaal in alles! Bekend om zijn konsekwente houding en zijn verzet tegen het nationaal socialisme. En bekend als voortrekker van de vrijmaking. Dat lijken twee heel verschillende zaken te zijn, maar voor Schilder kwamen deze beide zaken uit dezelfde bron voort. Iemand heeft hem dan ook eens getypeerd als: 'een gereformeerde antifascist'.

Levensloop

Misschien is het goed om nu kort iets te zeggen over zijn levensloop. Eind 1890 werd Klaas Schilder geboren in Kampen. Zijn vader was sigarenmaker en overleed de dag voordat Schilder zes jaar werd. Zijn moeder zorgde toen voor inkomsten door was uit een wasinrichting te verstellen en te strijken. Na zijn lagere school ging Schilder werken in een stoffenwinkel en later op een notariskantoor. Maar het hoofd van zijn lagere school en iemand van het schoolbestuur, die tevens leraar was aan het Geref. Gymnasium en lektor aan de Theol. Hogeschool, meenden dat Schilder zoveel in zich had om verder te leren, dat zij ervoor zorgden dat dat mogelijk werd. En zo kwam hij aan genoemd gymnasium terecht en daarna aan de Theol. Hogeschool. In 1914 wordt hij predikant. En in 1934 komt de benoeming tot hoogleraar dogmatiek. Hij heeft 6 gemeentes gediend in deze 20 jaar. En in zijn laatste gemeente mag je daarvan ook nog eens ruim 2 jaar aftrekken wegens studieverlof om te kunnen promoveren. Ergens geeft dit voor mij, zeg ik maar eerlijk, iets heel onrustigs aan. Zonder dit hard te kunnen maken, denk ik wel eens, dat Schilder was zoals hij was, schreef zoals hij schreef, optrad zoals hij is opgetreden, uit vaste overtuiging, dat zeker ook en vooral. Maar zou er ergens ook niet een zekere onrust meespelen? Want zo vaak van gemeente veranderen in zo'n relatief

korte tijd, het getuigt toch niet van rust. En daarbij komt nog iets. Schilder heeft heel wat literatuur en filosofie tot zich genomen. Hij is helemaal gegrepen geweest door Nietzsche en Kierkegaard. Kort gezegd, te kort, is Kierkegaard de melancholische man, die zijn verloving met Regina Olsen verbrak uit angst dat een huwelijk met haar beneden het ideaal zou blijven. Hij heeft zich nogal verzet tegen het kerkelijke christendom. En een van zijn stellingen is: de subjektiviteit is de waarheid. Waar is wat op een ethische beslissing rust, wat de persoonlijkheid verinnerlijkt. Daarom zijn volgens hem waarheid en objectiviteit onoverbrugbare tegenstellingen. Nietzsche heeft een periode gehad waarin de kunst het hoogste is dat er is. In een volgende periode meent hij dat de wetenschap het hoogste is en in zijn laatste periode eindigt hij antichristelijk en keert hij zich tegen de christelijke moraal. Nu zegt hij dat de absolute tegenstelling van goed en kwaad onhoudbaar is en hij komt tot uitspraken als: „Er is maar één wereld, dat is de wereld die we zien, de andere is er bij gelogen.”

Ik zei dat Schilder werkelijk gegrepen is geweest door Kierkegaard en Nietzsche. Het idealisme is hem niet vreemd geweest. Wat heeft hij zich verzet tegen bepaalde kerkelijke vormen van het christendom. Subjektiviteit en waarheid, voor Kierkegaard helemaal bij elkaar horend, Schilder heeft ermee geworsteld en heeft zich er radikaal van afgekeerd. Met Nietzsche, wellicht dankzij hem, deelde hij z'n belangstelling voor kunst, literatuur in het bijzonder. Maar waar Nietzsche de tegenstelling tussen goed en kwaad onhoudbaar vond, lijkt het wel alsof Schilder leefde bij tegenstellingen. Ik denk wel eens, maar nogmaals, hard maken kan ik het niet, dat de ontegelijke felheid en radikaliteit op heel wat punten, dat die voortkomt uit een diep geraakt zijn, door intense herkenning. Hij moest als het ware wel fel zijn, anders zou hij *menselijk gesproken* zijn afgevallen in en zijn heil hebben gezocht bij de ideeën van bijvoorbeeld Kierkegaard en Nietzsche. Het verbaasde me dan ook niet, toen ik in een onlangs verschenen dissertatie over Schilder deze vraag tegenkwam: „In hoeverre voelde Schilder zich innerlijk, existentiële betrokken door de zuigkracht van het denken dat hij bestreed?”

Beoordeling

Eenzijds ben ik geboeid door Schilder

en anderzijds beluister ik hem met verbazing. Hoe is het in de wereld mogelijk, dat iemand zo absoluut kan spreken over tal van zaken? Het woord 'afkeer' zou ik niet gebruiken, maar ik herken me wel wat in wat Okke Jager eens heeft gezegd: „In onze dagen is de afkeer jegens Schilder niet meer die van de burger tegenover de dichter, maar die van de vragenderwijs gelovige tegenover de scholasticus.”

In onze tijd zijn we, generaliserend gesproken, nogal geneigd om jongeren, om mensen die twijfelen, proberen te behouden voor het christelijke

wat mij mateloos boeit: de intense religieuze ernst

geloof door wat ik maar noem een zekere mildheid, het afzwakken van allerlei scherpe kanten die aan het Evangelie zitten. Schilder houdt het ons voor, en het is zijn eigen geschiedenis, dat je alleen door geloof in Christus behouden wordt, wanneer je de hele Schrift serieus neemt en ook de konklusies die je uit de Schrift moet trekken. En ik moet zeggen dat ik daarmee moeite heb. Ik zal zo een enkel voorbeeld geven van hoe Schilder met de Schrift omgaat, zijn visie op de bijbel; en ook hoe hij konklusies trekt. Eerst dit nog. Puchinger heeft geschreven dat Schilders *Stichwörter* meer en meer werden: gehoorzaamheid, luisteren, polemiseren, argumenten, concreet, normatief, en beginnend. Dat is ook mijn ervaring de afgelopen maanden. Totdat ik gevraagd werd om hier een verhaal te houden, had ik wel het een en ander van Schilder gelezen, soms werd ik zeer getroffen, soms ging het mij boven de pet, en meer dan soms had ik nogal wat moeite met hem, maar het bleef tot in de zomer wat hap-snap-werk. Toen ik me echt, met name in de zomervakantie en daarna tussen alle bedrijven door, met Schilder ben gaan bezighouden en heel veel van en over hem ben gaan lezen, bleef de geboeidheid, en op sommige punten groeide die, maar ik ontdekte bij mijzelf dat ik hoe langer hoe meer afstand van hem neem, blijkt te hebben genomen. Ik geloof dat dat met name door deze punten komt: het altijd de nadruk leggen op de gehoorzaamheid, op onze gehoorzaamheid. Het lijkt meer dan eens, alsof ons leven met God van

ons en van ons alleen afhangt. En het tweede punt dat afstand schept is de enorme nadruk op het logisch redeneren en het zogenaamde 'objectieve'. En tegelijk speelt dwars door dit alles heen datgene wat mij mateloos boeit: de intense religieuze ernst. Laat Schilder op een aantal punten wat extreem geweest zijn, integer was hij zeker. Zoals Joop den Uyl heeft gezegd dat bij hem het beeld is blijven hangen van een integere extremist. En laat ik ook nog mogen zeggen dat ik, die Schilder zelf niet heb meegemaakt – hij stierf in 1952 – en de tijd van toen eigenlijk niet echt ken, dat het voor mij moeilijk is om Schilder in zijn tijd te plaatsen. En dan vind ik het wel leuk om door te geven wat Kuitert lang geleden zei: „Schilder was in zijn jonge tijd een *provo* in de theologische gereformeerde wereld.”

Omgang met de Schrift

Maar nu dan een enkel voorbeeld. Het zal u bekend zijn dat in 1926 ds. Geelkerken werd afgezet als predikant. Het ging over de vraag of wat Genesis 3 vertelt, de zogeheten 'zondeval', werkelijk zó gebeurd is. Schilder heeft met veel hartstocht de beslissing van de synode verdedigd, die geen ruimte wilde voor een dergelijke vraag. Hij beseftte dat er meer aan de hand was dan alleen de vraag of de slang gesproken heeft of niet. Het hele gedoe in die tijd leidde ertoe dat Schilder zich zeer nadrukkelijk bezig hield met de stelling dat de Bijbel ons historie voorhoudt, er is een historisch paradijs geweest en een historische zondeval. De openbaring is historisch van karakter, dat is een centrale gedachte in de theologie van Schilder. Het ging Schilder erom dat de Schrift gezag heeft en betrouwbaar is. Schilder stimuleert me om na te denken hierover, over het Schriftgezag, over de betrouwbaarheid van de Bijbel. Ik vind het boeiend om te zien hoe hij hiermee omgaat en tegelijk ervaar ik afstand. Het doet mij allemaal te zeker, te massief aan. Ik besef dat er heel wat vragen zijn, maar zoals Schilder ermee omging, nee, dat kan ik niet, dat wil ik niet. 't Is ook krampachtig, zoals hij bezig is. Wel konsekwent, dat moet ik er direkt bij zeggen. Wanneer hij reageert op gestelde vragen over de betrouwbaarheid van de bijbel, over eventuele tegenstrijdigheden en zo, dan komt hij aanzetten dat de oorspronkelijke handschriften van de verschillende boeken, foutloos zijn geweest en dat de latere overschrijvers fouten hebben gemaakt.

De reis van ons leven

H. Algra, Den Helder

In december vertrok het gezin Eenkhoorn (ouders en 3 tieners) uit Schagen voor een reis van 6 weken naar Zuid-Afrika en Botswana. Ze hebben er veel gezien. Misschien wel het meest opvallende feit is dat ze er 3000 dia's maakten.... Over de reis en de dia's gaat dit vraaggesprek met de heer A.J. Eenkhoorn.

Waarom noemde u de reis naar Zuid-Afrika 'de reis van ons leven'?

„Om te beginnen was ik nog nooit in het buitenland geweest. Mijn vrouw wel; zij heeft veel jaren van haar jeugd in het buitenland doorgebracht. Het was voor mij en voor de kinderen zondermeer een bijzondere ervaring om in het buitenland te zijn. Achteraf zeggen we: het was een heel mooie vakantie. We hebben ontzettend veel gezien. Maar wat ons vooral bij is gebleven, dat zijn de ervaringen rond het zendingswerk.”

Het zendingswerk heeft veel indruk

gemaakt. Wat vindt u daarvan het meest opvallend?

„De indruk die ik vroeger van het zendingswerk in Zuid-Afrika had was een beetje dat het een soort 'bio-vakantieoord' is. Dat denk je ook als je foto's en dia's ziet.

Het is een prachtig land met een schitterende natuur en een aantrekkelijk klimaat. Dat is de ene kant. De andere kant is dat we geconfronteerd werden met het feit dat het op de zendingsterreinen heel erg hard werken is. Neem alleen maar eens de enorme afstanden die de zendelingen af moeten leggen. Je reist bij wijze van spreken van de kop van Noord-Holland tot Amsterdam over vaak slechte wegen voordat je op je eigen werkterrein bent. De weerbaarheid van het zendingswerk is pas tijdens deze reis voor ons gaan leven. Natuurlijk denk je thuis aan de zending, je bidt ervoor, er wordt wel eens een zondingsavond gehouden, maar eigenlijk moet je er geweest zijn om de werkelijkheid tot je door te laten dringen. Je moet het gebied ruiken en proeven.”

Waarom hebt u de reis naar Zuid-Afrika gemaakt? Dat was toch wel

een erg grote stap in één keer als je nooit in het buitenland bent geweest...

„De reden om te gaan was dat ik beloofd had aan onze beste vrienden, ds. en mevrouw Baron, om eens langs te komen. En als je iets beloofd hebt, moet je dat ook doen.”

Wat was uw eerste indruk van Zuid-Afrika?

„Na 10 minuten waren we eigenlijk al verkocht. De weidsheid, de glooiende berghellingen, de kleuren, het klimaat. We vertrokken uit Nederland bij min 7°C, in Johannesburg was het + 22°C.

Dan rij je naar Vrijheid, dwars door dat mooie land, een rit van zo'n 450 km. Inderdaad is je eerste indruk dan ook: hier heb je altijd vakantie!”

U hebt – toen u dia's liet zien – wel gezegd dat al die hekken rond de huizen u deprimeerden. Dat lijkt mij niet plezierig.

„Inderdaad, die hekken. En er zijn zelfs tralies voor de openslaande ramen.

Die maatregelen zijn bedoeld om de misdaad tegen te gaan.”

Ik heb wel eens begrepen dat het erg gevaarlijk is om 's avonds nog de deur uit te gaan...

„Er is 's avonds gewoon niemand op straat. Toen we een keer 's avonds een paar mannen op straat zagen lopen, werden ze aangehouden door de politie, die hen vroeg wat ze deden. Verder doe je er alles met de auto. Onze dochter wilde een keer 's avonds op de fiets terugrijden vanaf het huis van kennissen. Dan kijken ze je daar toch wel erg vreemd aan.”

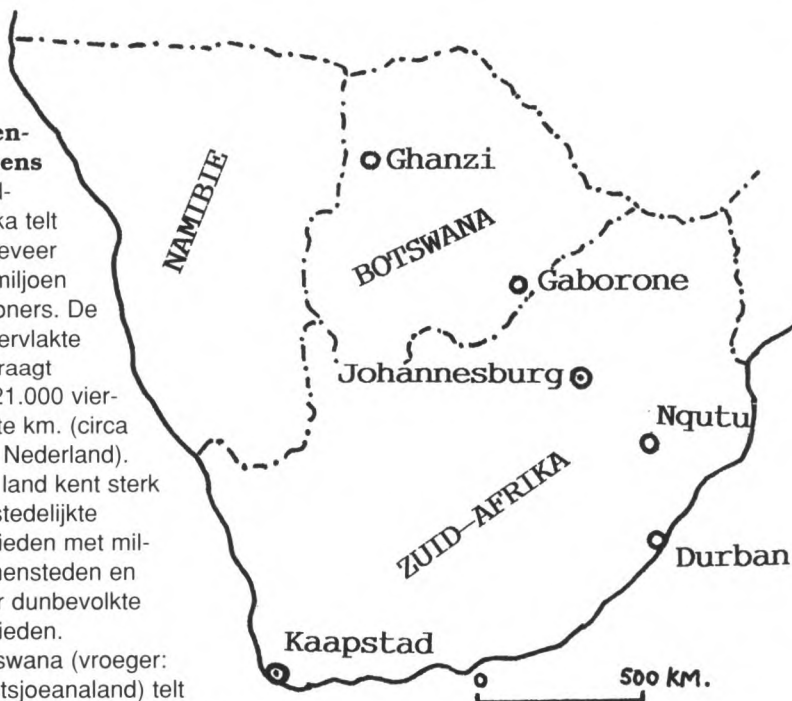
Hoe zit het dan met het kerkelijk leven? Zijn er geen verenigingen en kerkeraadsvergaderingen?

„Het kerkelijk leven speelt zich bijna helemaal op zondag af. Dat geldt ook voor catechisaties en verenigingen. Wel hebben onze zendelingen 1x in de maand een gezamenlijke gebedssamenkomst.

Daaraan zie je ook dat de grenzen tussen de zondende kerken in het Nqutu-District langzamerhand vervagen. Wat de avonden betreft moet je overigens niet vergeten dat de dag in Zuid-Afrika al om 5 uur begint. Om half tien 's avonds liggen de meeste mensen in bed.”

Landen-gegevens

- Zuid-Afrika telt ongeveer 25 miljoen inwoners. De oppervlakte bedraagt 1.221.000 vierkante km. (circa 35x Nederland). Het land kent sterk verstedelijkte gebieden met miljoenensteden en zeer dunbevolkte gebieden.
- Botswana (vroeger: Beetsjoeanaland) telt ongeveer 800.000 inwoners. De oppervlakte bedraagt 600.400 vierkante km. (circa 17 x Nederland). De bevolking van het dunbevolkte land (1 inwoner per vierkante km.) woont grotendeels op het platteland; de hoofdstad Gaborone telt 40.000 inwoners.

Botswana

U bent in Botswana geweest. Het leek me op de dia's één grote zandbak.

„Inderdaad: dat zie je al uit het vliegtuig. Het is een steppewoestijn, waar met een liniaal een paar strepen doorheen zijn getrokken: de wegen. Dat zand gaat je leven (als je niet uitkijkt) helemaal beheersen. Ik had nog geen problemen met het fototoestel gehad; hier begon het na een paar dagen verwaarloosbaar te knarsen. De computer van onze kennissen in Botswana was afgedekt met plastic, zelfs als er op getypt werd. Als je je gedoucht hebt, voel je na een paar minuten alweer... zand...”

U bent in Botswana op bezoek geweest bij fam. Wessels. Zij werken als zendelingen voor de Christelijke Gereformeerde kerken, evenals fam. Visser, die er als vertalers werken. Kunt u iets over het zendingswerk daar vertellen? Wat zijn de verschillen met Zuid-Afrika?

„De familie Wessels woont in het noorden van Botswana, in de omgeving van Ghanzi, midden tussen de mensen uit het gebied, in een soortgelijk huis. Dat is dus wel een verschil met Zuid-Afrika, waar de zendelingen op grote afstand van hun werkterrein wonen. In het gebied wonen ook veel mensen die hun eigen omgeving verlaten hebben, op zoek naar werk. Het meest opvallende gegeven voor het zendingswerk is dat bijna iedereen analfabeet is. Dat betekent dat je op het geheugen van de mensen moet werken. De Zulu's in Zuid-Afrika zijn doorgaans meer geschoold dan de bosjesmensen in Botswana. Er zit ook een verschil in de houding van de mensen. De bosjesmensen zien zich

zelf als uitschot. God is er voor de andere volkeren, zij tellen zelf niet mee. De Zulu's zijn daarentegen een zelfbewust volk, dat trots is op de eigen cultuur. Opvallend is wel dat de kunst van de bosjesmensen in commercieel opzicht zeer in trek is (de Bushman-paintings), terwijl de Zulu's heel weinig geld krijgen voor hun eigen producten. Nog een verschil is dat de Bosjesmensen geen voorouderverering kennen, terwijl het op het zendingsterrein in Zuid-Afrika een voortdurend gevecht is tegen die voorouderverering.”

Wat een verschillen op zo korte afstand... Tenminste, zo lijkt het op de kaart.

„Vergis je niet: de afstand tussen Ds. Wessels en Ds. Baron (die studievrienden zijn) bedraagt 1500 km. Als je een Groninger en een Italiaan naast elkaar zet, zit er ook een wereld van verschil tussen.”

De zending in Botswana doet ook aan ontwikkelingshulp. Daarbij was sprake van cactussen en vliegjes. Hoe zat dat precies in elkaar?

„Ja, dat gaat om het cocheneal-insekt (ook wel als cochenille geschreven). Het is een insekt dat op grote cactusbladeren wordt aangebracht. Er wordt dan een rode kleurstof afgescheiden. Die kleurstof wordt verzameld en verkocht. Je let daar eigenlijk niet op, maar het viel ons opeens op dat deze natuurlijke kleurstof in een aantal Nederlandse voedingsmiddelen wordt verwerkt (zoals in muisjes van De Ruyter en in Yogho, Yogho). Het gaat hierbij dus om een project van de kerk. Het is erg belangrijk dat de plaat-

selijke bevolking een perspectief opbouwt, dat men voor zichzelf een toekomst gaat zien. Daar ontbreekt het in Botswana vaak aan.”

Zending in het Nqutu-district

En dan de zending in het Nqutu-

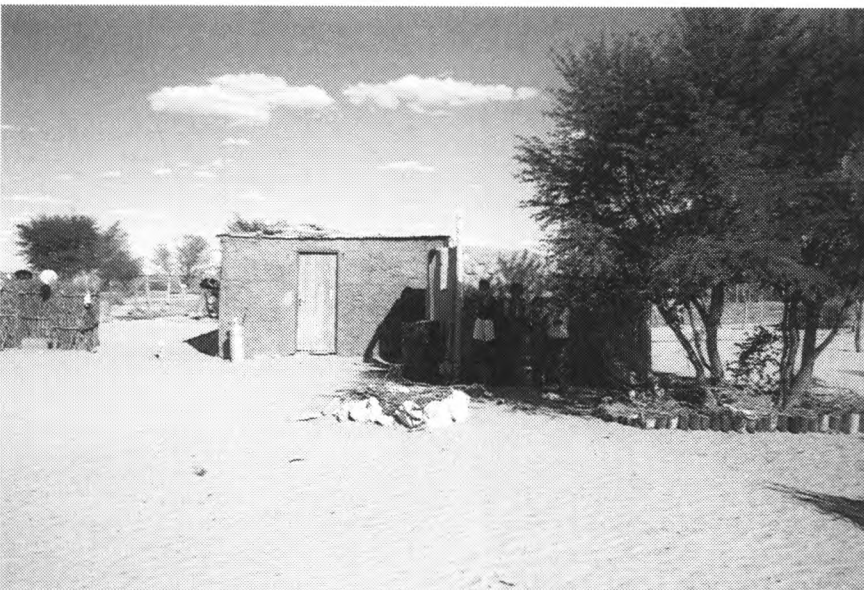
***Dat kun je
alleen verklaren
als het werk
van de
Heilige Geest***

District. U bent met zendelingen op pad geweest...

„Op zondag gingen we voor het eerst mee het district in. Wat je dan direct al opvalt is dat veel zaken anders zijn dan je je had voorgesteld. Ik had me nooit gerealiseerd dat Nqutu een flinke plaats is met winkels, een ziekenhuis en werkgelegenheid. De zendelingen overwegen om er een christelijk centrum te starten. Het eigenlijke werk van de zending vindt nog altijd plaats in de huttengroepen die zo kenmerkend zijn voor het gebied. De eerste dienst die we meemaakten werd gehouden in zo'n hut. Dan zit je daar met 60 mensen bij elkaar: iedereen zit op de grond, alleen de gasten zitten op een bankje. Er is geen orgel. Als organist van de gemeente van Den Helder ben ik natuurlijk erg geïnteresseerd in orgels, maar... ik heb het niet gemist. Zo'n kerkdienst is zó authentiek. Je verstaat er niets van en toch... je weet waar het over gaat. Dat komt omdat de dominee met handen en voeten preekt: alles wordt heel beeldend uitgelegd. Ik heb 4 keer een preek van Ds. Baron over Zacharias en Elisabeth gehoord en 4 keer ging de preek anders. Ik spreek de taal niet, maar ik kon het gewoon zien. Er staat wel iets op papier, maar het komt vooral ook op de verbeelding, de uitbeelding aan. Je ziet het gewoon voor je! Daardoor is zo'n preek ook voor ons te volgen.”

Hoe zit het met de verhouding mannen-vrouwen in de kerk?

„Nog altijd zijn mannen een uitzondering; als er 60 vrouwen zijn, zijn er misschien 5 of 6 mannen. Meestal zijn het oude mannen. Een moeite in het zendingswerk is dat je daar steeds weer tegenaan loopt. Jongens van een jaar of 9 gaan vaak al met hun vader mee op zoek naar werk. Dan zie je ze dus eigenlijk al niet meer...”

Hutbezoek Tshobokwane (Botswana)

Na afloop gebedssamenkomst (Nqutu-distrikt)

Ik heb begrepen dat het hutbezoek een belangrijk onderdeel is van het werk in het Nqutu-District.

„Ja, tijdens die hutbezoeken hoor je wat er onder de mensen leeft. Je ontmoet mensen die niet in de kerk komen.

Mensen dragen zaken aan die hen bezig houden. Zo vroegen mensen tijdens een hutbezoek of Ds. Baron een gebedssamenkomst wilde houden in verband met het toenemend geweld in het Nqutu-District. Die bijeenkomst werd gehouden en daar waren ook vrouwen bij die anders nooit kwamen; ze waren uitgenodigd door gemeenteleden. Zo'n hutbezoek heeft ook een belangrijke functie om elkaar te bemoedigen.

Ik heb me afgevraagd: helpt zo'n gebedssamenkomst wel? En iedere zendeling zal bij zichzelf op een bepaald moment zulke vragen stellen. Maar ds. Baron vertelde dat je mensen echt ziet veranderen. Als jongeren tegen hun moeder zeggen dat ze – als ze naar de gebedssamenkomst is – wraak zullen nemen op iemand (en dat betekent vaak: doodslag) en ze zitten als ze thuis komt gewoon rustig bij elkaar.... Dat kun je alleen verklaren als het werk van de Heilige Geest.”

En dan tenslotte die 3000 dia's. Twee dia's werden gebruikt voor het Jaar-overzicht van het Informatieboekje. Wat doet u met die andere dia's?

„Natuurlijk gebruik je ze lang niet allemaal. Maar ik ging wel weg met het idee dat ik later aan anderen wilde vertellen over de zending. Eigenlijk was dat programma al klaar

voordat we vertrokken. We hebben een aantal dia's bij elkaar gebruikt om er een dia-klankbeeld over de zending van te maken. Soms vinden mensen dia's ouderwets, maar ik denk dat als je het goed doet, je daarmee een prima medium in handen hebt, dat het beter doet dan een amateur-videofilm. Het zijn verschillende programma's geworden, die afzonderlijk zo'n 25 minuten duren. Daarbij krijg je een

**In Botswana
is bijna iedereen
analfabeet.
Je moet dus
op het geheugen
van de mensen
werken.**

indruk van het werk in Botswana en in Zuid-Afrika. Een andere serie vertelt alleen over het werk in het Nqutu-District. Wat ik zo bijzonder vind in die combinatie is dat je ziet dat in het zendingswerk de grenzen van de kerk weg vallen: het draait allemaal om hetzelfde: het verkondigen van het Evangelie. Behalve onze 'eigen' dia's zijn we ook betrokken bij het maken van dia-presentaties van andere zendingswerkers.

Waarom ik daar tijd voor vrij maak? Omdat ik vind dat dit belangrijke werk op een goede manier getoond moet worden aan de mensen in Nederland.”

Als u belangstelling hebt voor een dia-presentatie kunt u contact opnemen met fam. A.J. Eenkhoorn, Sperwerhof 63, 1742 EC Schagen; 0224- 298676.

Wees niet bevreesd

Wees niet verontrust, niet bevreesd, zegt Jezus tot zijn discipelen in Luc. 12:29-34. Met die woorden raakt Hij een diepliggende laag van ons bestaan. Een mensenleven is immers doortrokken van verontrusting en vrees. Een mens ziet altijd leeuwen en beren op de weg. Soms is dat pure inbeelding, andere keren zijn ze alleen maar van bordpapier, maar meestal zijn ze echt. En ze sluipen om ons heen, bedreigen ons of liggen in een hinderlaag, wachtend op het moment waarop ze ons kunnen bespringen. Het menselijk bestaan is in fundamentele zin een bedreigd bestaan. Diep in zijn hart weet ieder mens dat, ook al wil hij het vaak niet erkennen en leeft hij er vaak overheen. Diepweg, in de donkere kelders van zijn ziel, zetelen de verontrusting en de angst. Ze oefenen er hun schrikbewind uit en beïnvloeden zijn optreden. De mens tracht de bedreiging van zijn bestaan te bezweren door het aanleggen van verdedigingsgordels. Hij probeert zich aan alle kanten in te dekken en zich te voorzien van alle mogelijke stootkussens. Gedreven door zijn verontrusting en angst is hij rusteloos in de weer om de bedreigingen in te dammen en zo mogelijk uit te bannen. Eigenlijk is het heel onthutsend, dat de geschiedenis van de mensheid voor een wezenlijk deel het produkt is van angst. Dat geldt niet alleen met betrekking tot de gewone geschiedenis met zijn conflicten en oorlogen, maar ook met betrekking tot de cultuurgeschiedenis. De grote kathedralen uit de middeleeuwen met hun kunstschaten en gebrandschilderde ramen, worden door ons gewoonlijk gezien als uitingen van vroomheid: vroomheid in hout en steen en glas en verf. Maar dat is slechts één kant van de medaille. Er is ook een andere kant. Ze zijn ook produkten van angst, pogingen om zich in te dekken tegen de toorn van God en een eeuwige toekomst veilig te stellen. Het is gestolde angst. En de twintigste-eeuwse kunst – beeldende kunst, literatuur en muziek – bestaat voor een belangrijk deel uit het bezweren van de demonen van de angst. Een van de manieren waarop de mens van alle eeuwen zich de bedreiging van het bestaan van het lijf probeert te houden, bestaat in het zich omringen met bezittingen en goederen en ervoor zorgen dat je een dikke portemonnaie hebt. Er zijn geen betere stootkussens dan geld en bezit, vinden wij. Hoe meer je er van hebt, hoe beter. Zorg dat je je schaapjes op het droge hebt en een flink deel van de schatten van deze wereld in de wacht sleept. Want hebben is hebben en krijgen is de kunst. Nee, zegt Jezus, het is juist omgekeerd: geven is de kunst. Verkoop je bezittingen om aalmoezen te geven. Wie bovenop zijn aardse schatten zit, en er niets van kan afstaan, zoekt het koninkrijk van God niet. Wie fanatiek bezig is zijn kapitaal te vergroten en erop uit is zoveel mogelijk naar zich toe te graaien, wordt niet beheerst door Christus' koningschap, maar door angst. Bij jullie moet dat anders zijn, zegt Jezus tot zijn discipelen en tot ons. Wees niet bevreesd. Ren niet als een razende achter het geld aan om je in te dekken, want het geeft geen werkelijke bescherming. Dat hoeft ook niet. Want het heeft jullie Vader behaagd jullie het koninkrijk te geven. Als je bestaan op zijn koninkrijk georiënteerd is en Christus, onze koning, je rijkdom is, is er geen reden voor verontrusting en angst. Dan hoeft je niet bang te zijn voor de toekomst en niet verontrust over wat er misschien wel eens zou kunnen gebeuren. Dan mag je zonder krampachtigheid, ontspannen, in het leven staan en Gods toekomst binnen leven.

M.R. van den Berg, Groningen

Het kind met de twee vaders

Lukas 2:41-52: de twaalfjarige Jezus in de tempel en in Nazaret

J. Vonkeman, Richmond

Hier in Afrika is het gewoon om twee of zelfs meer vaders te hebben. De oudere broers van vader zijn de grote vaders, de jongere de kleine vaders. Van al die vaders tegelijk ben je kind en het geeft nauwelijks problemen. Maar in het huis van Jozef en Maria in Nazaret was het wel een probleem een kind te hebben met twee vaders.

Waar is Vader-in-de-hemel?

Het is niet veel wat we weten van het kind Jezus in Nazaret. Maar we kunnen er wel zeker van zijn dat moeder haar oudste wel heeft toegefluisterd dat hij anders was dan de andere jongens van het dorp, voorzover hij dat zelf al niet had ontdekt; dat vader Jozef toch niet echt zijn vader was omdat hij een zoon van God was. Was het een geheimpje tussen vader en moeder, en het kind? Hoe kun je dat andere kinderen duidelijk maken, laat staan de buurt? Wat moet je met zo'n nieuwtje aan: de oudste jongen van de burens is de aangewezen Messias van Israël? Of hebben de mensen van Nazaret zelf al iets bijzonders ontdekt in het kind? Wanneer is het besef bij Jezus doorgebroken dat hij als zoon van God in de hemel een Vader had, en als zoon van Jozef een aardse? In elk geval behandelde Jozef zijn oudste zoon als elk ander kind. Toen hij een jaar of twaalf was, mocht hij voor het eerst mee naar het Paasfeest, naar Jeruzalem. Of het nu – voor de eerste maal – iets inhield dat wij belijdenis zouden noemen, laten we in het midden. Maar wat moet er in het kind zijn omgegaan! Geen mens op aarde kan invoelen hoe de band met Vader van boven getrokken moet hebben. Het was natuurlijk gevaarlijk naar Judea te gaan. Tenslotte hadden Jozef en Maria zich niet in Judea in Bethlehem mogen vestigen vanwege de zoon van de tiran die een nog wreder man was dan zijn vader (Matth. 2:22) Maar voorzichtigheid sluit gehoorzaamheid aan de wet niet uit. Eenmaal per jaar slaat de klok van het

Paasfeest en daar ontbreken wij niet, zegt vader Jozef. En hij denkt bij zichzelf: hij mag een bijzonder kind zijn, ik voed hem op als een doodgewone Israëliet. Jij, Jezus, gaat met ons mee. Vanwege het gevaar zingen we dan maar eens een extra maal Psalm 121. Wat moet in het kind zijn omgegaan om nu eindelijk in het huis van die andere Vader, de echte, te mogen zijn in de tempel. Daar zal hij echt thuis zijn. Daar thuis bij Vader zal hij meer aan de weet kunnen komen over het werk dat wacht, waarvan vader Jozef geen weet heeft.

Gevonden

We gaan aan het drama van het verloren kind voorbij. En we kijken niet vanuit onze westerse individuele gezinsstructuren met wat bevreemding naar die ouders die toch maar een hele dag niet wisten waar hun kind was. Dat gaat in oosterse gemeenschappen wat anders toe.

Maar we zien Jezus zitten temidden van de wetsleraars in de tempel. Waar hij naar hen zit te luisteren en zijn vragen stelt; vragen in verband met zijn eigen geheim; vragen over de messias-verwachting en diens werk. Zou hij toen al geweten hebben dat hij het was die aan het hele Paasfeest een eind zou maken door het als laatste Paaslam te vervullen? De leraars

De eenzaamheid van Getsemane begon al in Nazaret

stonden perplex over zijn antwoorden en vragen. Hoe dicht waren ze bij de vervulling van de wet zonder het te weten, daar in dat Kind!

Hier is Jezus thuis; hier bij de morgenoffers, het gebedsuur, de klaagzangen van het verdrukte volk dat op de Messias wacht. Hier wil hij niet meer weg. Hoor, wat zegt die priester die daar uit de tempel komt? Hij legt de zegen van mijn Vader op het volk. Van die andere vader begint hij nu te vergeten. Hier begint hem ook iets van zijn werk duidelijk te worden waartoe hij eens geroepen zal worden; kijk hem zitten luisteren naar de profetenkenners.

Toch zal zijn exegese wat anders zijn dan die van de leraars, want hier zit de Zoon van God die de Schrift van God van binnenuit verstaat. Het juicht in hem: ik heb mijn Vader gevonden. Totdat daar twee ontstelde mensen voor hem staan, opgelucht en verontwaardigd tegelijk. Kind, wat heb je nu uitgehaald? Vader en ik waren zo bang. We hebben je overal gezocht. Maar ze spreken een taal die hij nu maar moeilijk meer kan verstaan. Vader? Ik ben immers thuis hier bij Vader? En zacht verwijtend: waarom zoekt U mij? Wist U dan niet dat ik moet zijn waar mijn Vader is? Maar ze begrijpen niet wat hun kind zei. Hoe zouden ze het ook kunnen hebben verstaan? Maria heeft het wonder van de Heilige Geest die over haar kwam – zo werd het toch gezegd? – nooit kunnen begrijpen. Moet vader Jozef die zoveel voor het kind heeft gedaan en opgeofferd, zó aan de kant worden gezet? Alles wat ze kon doen, was om dit hele moeilijke moment diep in haar hart weg te sluiten. Vader en ik, had ze gezegd. Toen zei hij: mijn vader alsof hij het over een andere had. Heeft hij dan twee vaders?

Verloren

Het moet een lange moeilijke weg voor Jezus geweest zijn. Het staat er heel omslachtig in het verder zo korte verhaal: „en hij ging met hen terug en kwam te Nazaret en was hun onderdanig”. Zo moeilijk! Nu raakte hij zijn Vader weer kwijt. Nu moest hij het weer doen met Jozef die wel wist van het Messiaanse geheim maar er niets van begreep. Hij was hun onderdanig. Naarmate het Kind in zijn Messiaanse geheim ingroeide, viel het hem zwaarder te gehoorzamen hem die zijn vader toch niet was. Tegenwoordig zou men graag van een jeugdtrauma spreken maar wie zonder zonde is kan wel schrikkelijk lijden zonder dat het tot een trauma komt.

Zo wilde God het. Die zijn vader niet was, hém onderdanig zijn alsof hij het wel was. Zo moest hij de mensen gelijk worden in hun onderling onbegrip, geharrewar en onenigheid van thuis. Hij had de liefde van zijn Vader in Jeruzalem geproefd maar moest Hem opgeven voor de dorpse vader Jozef. Toen al begon het in hem te

knagen: mijn Vader, mijn Vader, waarom hebt U mij verlaten; waarom moest ik U verlaten om te leven tussen die mij niet begrijpen? De eenzaamheid van Getsemane begon al in Nazaret. „God en de mensen hielden steeds meer van hem” (Anne de Vries-vertaling). God de Vader hield steeds meer van hem naarmate Jezus Hem meer miste en Jozef meer onderdanig was. Geen wonder dat ook de mensen van Nazaret van zo'n jongen hielden. Jozef kon het heel wat slechter getroffen hebben. De wat vreemde jongen is niet eens eigenwijs! We moeten niet de kant uit van het verhaal van de twaalfjarige Jezus als gehoorzaamheidsmodel te hanteren. Daarvoor zijn wel andere boeken te vinden. Ik denk dat onze oude Catechismus ons op een juist spoor zet. Want als het waar is dat naar antwoord 37 door zijn heilige ontvangenis en geboorte de zonde waarin wij ontvangen en geboren zijn bedekt is, dan is even waar dat door zijn heilige jeugd in Nazaret temidden van wanbegrip in de familie onze huiselijke zonde van onbegrip en misverstand tussen kinderen en ouders bedekt wordt. Niet slechts Uw verzoenend sterven maar ook Uw verzoenend leven blijft het rustpunt van mijn hart.

Het lied van de ontmoetingsdag

Johan Klein en
Harry van der Veen

De 'traditie die de traditie heeft tradities overbodig te maken' leverde ons ook deze keer weer een sfeervolle Ontmoetingsdag op. Dit soort dagen wekt nog niet de indruk zichzelf overbodig te maken. Traditiegetrouw droegen Harry van der Veen uit Hoozevee en Johan Klein uit Rijswijk hun steentje bij in de vorm van een nieuw lied op het thema van de dag. Dat thema was: 'Weg van de kerk' (met een dubbele bodem), en het thema van het lied: 'Heer Jezus, ik wil nooit meer bij U weg; Uw gemeente is het dak boven mijn hoofd'. Op de dag zelf gaven ze tekst en uitleg; voor de bredere gemeente doen ze het graag nog een keer in Opbouw. Johan Klein geeft uitleg bij de tekst, Harry van der Veen bij de melodie.

Waarom bij de kerk blijven?

Het lied noemt vier redenen om bij de kerk te blijven.

In de eerste strofe: Het cement van de gemeente is de liefde van Christus. Onze eigen gebrekkige liefde zou verbodskeling, zoals die in de hele 'samenleving' plaatsvindt, niet kunnen voorkomen.

In de tweede strofe: Christus heeft voor de gemeente gebeden, om haar geworsteld, want „Satan heeft verlangd jullie te ziften als de tarwe, maar Ik heb voor jullie gebeden, opdat jullie geloof niet zou bezwijken” (Luk. 22:31,32). Vóór Hij de Hof van Gethsemané binnenging, heeft Hij gebeden dat wij één zouden zijn in HEM (Joh. 17:20-23).

In de derde strofe: Een derde reden om bij de gemeente te blijven is dat Jezus voor haar, voor mij, is gestorven. Dat 'voor haar' en 'voor mij' hoort bij elkaar: dat is het kostbare wat mij aan de gemeente verbindt, dat Jezus voor mij en mijn broers en zussen zijn bloed heeft gegeven. Als ik de gemeente liefhad om haarzelf, zou ik wel honderd dingen kunnen bedenken waarop die liefde moet afknappen – ik

heb haar lief om Hem die haar en mij heeft liefgehad.

De vierde reden om bij de gemeente te blijven vindt u in de vierde strofe: De keuze voor de gemeente van Christus is de keuze voor de toekomst. Op de nieuwe aarde is er alleen nog maar de gemeente: uit alle volken stromen de waarachtige gelovigen het nieuwe Jeruzalem, onze moeder, die als Gods bruid uit de hemel neerdaalt, binnen. De gemeente is de samenleving van de toekomst – en naar die toekomst strek ik mij uit!

Geen in-di-vi-du

Het refrein vat, in samenhang met de eerste strofe, alles samen. Het begint met een kinderlijke aanhankelijkheidsbetuiging: „Heer Jezus, ik wil nooit meer bij U weg.” Dat doet denken aan de onstuimige aanhankelijkheidsbetuiging van Petrus (Joh. 6:68), waar het Ontmoetingslied van twee jaar geleden op gebaseerd was: „Heer, naar wie moeten we wegelopen? U hebt woorden van eeuwig leven!” Als je bij Jezus hoort, hoor je bij zijn gemeente: die twee zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Je verwachtingen van de gemeente en haar toekomst zijn alleen

*De keuze
voor de gemeente
is de keuze
voor de toekomst*

op ZIJN woorden gebaseerd, op zijn beloften: die woorden en beloften zijn voor jou eten en drinken. Je bent geen in-di-vi-du (alleen het woord zelf al klinkt 'verbodskeld'), geen thuisloze zwerver; je hebt een dak boven je hoofd. Een dak dat broos lijkt (de gemeente bestaat maar uit mensen), maar dat safe is, omdat het in de hemel is veilig gesteld.

Het is Harry van der Veen opnieuw gelukt om bij deze tekst een melodie te componeren die kwaliteit en muzikale verstaanbaarheid combineert. Nadat de zangeres Joke de Vin het met ons had ingestudeerd, zong de 'gemeente' het lied met élan. Alleen de derde regel bleek problemen op te leveren: bij „individuen, thuislozen, ontheemden” raakten nogal wat mensen letterlijk van de wijs.

Ik geef het stokje door aan Harry.

Geen vreemden van elkaar

De tekst van het lied vinden we weer-
spiegeld in de melodie. Wat het bete-
kent om zonder de Here Jezus door
het leven te gaan, zien we duidelijk
aan de dalende lijn van de melodie in
het middengedeelte van het couplet.
Maar het begin en het einde ervan
doet ons op hogere toon zingen,
omdat het alleen Gods liefde is die ons
bij elkaar brengt.
Het refrein doet daar nog een schepje
bovenop: om de verbondenheid met
de Here Jezus des te meer gestalte te
geven, wordt gebruik gemaakt van een
bepaalde ritmische figuur, direkt al bij
'Jezus' en 'nooit meer', wat wordt door-
gezet in alle volgende regels.
Het refrein is ondanks verschil in ritmi-
sche zin toch dicht in de buurt van het
couplet gebleven. Vergelijk maar eens
het verloop van de eerste en laatste
regel van beide, terwijl de tussenregels
ook geen vreemden van elkaar zijn. Zo
blijven couplet en refrein met elkaar
verbonden.
Essentieel is tot slot dat bepaalde
belangrijke woorden, de zgn. sleutel-

woorden, accent hebben gekregen,
doordat ze mee opgenomen zijn in de
stijgende lijn, zich aan de top van de
melodie bevinden, of een lange noten-
waarde hebben gekregen. Ik noem bij-
voorbeeld 'Uw liefde', 'zonder U', 'Heer
Jezus', 'nooit meer', 'U hebt beloofd',
'woorden die U zegt', 'Uw gemeente is
het dak'.

Gereformeerd Appèl

Intussen is het Ontmoetingslied ook
uitgekozen tot 'lied van de dag' van het
Gereformeerd Appèl op 7 september,
wanneer Christelijke Gereformeerden,
Nederlands Gereformeerden en Vrijge-
maakt-Gereformeerden samenkomen
om voor eenheid te bidden.
Alleen Uw liefde brengt ons bij elkaar...

Alleen Uw liefde brengt ons bij elkaar

Luk. 22:31,32, Joh. 6:67-69, 17:20-26

1 Alleen uw liefde brengt ons bij elkaar,
want zonder U zijn wij volslagen vreemden,
in-di-vi-du-en, thuislozen, ontheemden.
Alleen uw liefde brengt ons bij elkaar.

Refrein:

Heer Jezus, ik wil nooit meer bij U weg;
ik strek me uit naar wat U hebt beloofd,
ik eet en drink de woorden die U zegt,
uw gemeente is het dak boven mijn hoofd.

2 Om haar hebt U geworsteld in de nacht,
vurig bij God voor ons gepleit, gestreden,
opdat wij één zijn; één van lijf en leden,
één met het Hoofd, dat ons tezamenbracht.
Refrein...

3 En daarom heb ik uw gemeente lief,
omdat U voor haar, voor mij, bent gestorven.
Al heeft zij het ook honderd keer verkorven,
om U, Heer, heb ik uw gemeente lief!
Refrein...

4 Ja, naar haar toekomst strek ik mij nu uit.
Zij zal een wereld zijn om in te wonen,
een open stad, waar alle volken komen:
Jeruzalem, onze moeder en uw bruid.
Refrein...

Tekst: Johan Klein

Melodie/zetting: Harry van der Veen

1. Alleen uw liefde brengt ons bij elkaar

Refrein: Heer Jezus, ik wil nooit meer bij U weg.

'Kom vanavond met verhalen'

Niet door geweld maar door Geest (8)

(Zacharia)

Koos Veeffkind

Jesua bleef nog een paar dagen, tot de volgende sabbat, in Jeruzalem. En hoewel hij in de tempel niets meer kon doen, had hij elke dag zijn handen vol. Hij sprak met mensen die eenzelfde verdriet hadden als hij. Hij hielp waar hij helpen kon. Wie niet meer zingen kan in het huis van God, kan nog altijd geloven in de huizen van de mensen. Inmiddels probeerde hij te weten te komen of iemand iets van Mattanja had gehoord of gezien. Maar al zijn naspeuringen bleven zonder resultaat.

Wel merkte hij dat het in de tempel niet bleef bij een opheffen van de joodse eredienst. De koning stelde alles in het werk om de griekse heidense godsdienst in te voeren. Zo werd het brandofferaltair uit de voorhof verwijderd en in plaats daarvan bracht men offers aan de griekse oppergod Zeus. Zelfs varkens werden geofferd, iets dat volgens de wet van Mozes voor Jahweh een gruwel is. Jesua verbaasde zich erover dat zoveel van zijn kollega's aan al deze heidense praktijken meewerkten. En dat joodse meisjes en vrouwen bereid waren als tempelhoeren op te treden, precies zoals de volken deden die Jahweh uit Kanaän had verdreven en de volken die nu onder invloed van de griekse geest stonden. Jesua moest onwillekeurig denken aan wat tot de profeet Daniël was gezegd: „De koning van het noorden en zijn legers zullen het heiligdom, de vesting, ontheiligen, het dagelijkse offer doen ophouden en een gruwel oprichten die verwoesting brengt”. En hij dacht eraan dat Daniël ook had gezegd, dat de gelovigen in die tijd „zullen struikelen door zwaard en vuur, door gevangenschap en beroving”. Maar, zo stond erbij, 'een tijd lang'. Dat betekende zoveel als: het zou wel erg moeilijk worden voor de gelovigen, maar er zou een eind aankomen. Had diezelfde Daniël niet gedroomd van een koninkrijk van God dat alle mense-lijke koninkrijken zou vernietigen en zelf de hele aarde zou vervullen?

Na enkele dagen nam Jesua afscheid van zijn zuster in Jeruzalem en ging hij

alleen terug naar Modein. In de dorpen waar hij door kwam, merkte hij dat ook op het platteland de invloed van koning Antiochus zichtbaar werd. Voor verschillende huisdeuren waren altaren opgesteld, waar offers aan de griekse goden op werden gebracht. Hij hoorde vertellen, dat de mensen elke maand de geboortedag van de koning moesten vieren. En dat hier en daar ook al feesten waren gehouden ter ere van de wijn- en drankgod Dionysus. Feesten, die gepaard gingen met grote drinkgelagen en seksuele uitpattingen. En weer verbaasde Jesua zich erover, dat zo velen van zijn landgenoten zo vlug overstag waren gegaan. Klaarblijkelijk sloot het heidendom aan bij de verborgen begeerten en verlangens van de mens. Heel anders dan de dienst aan Jahweh: die ging juist in tegen wat de mens wil en nastreeft; die vraagt zelfverloochening en heiliging, zelfbeheersing en naastenliefde.

Toen hij in Modein aankwam, hoorde hij van zijn dorpsgenoten dat er juist die dag een gezant van de koning was gearriveerd. Hij had z'n intrek genomen in de herberg. Morgen zou hij het volk toespreken, maar hij had nu alvast laten weten dat de joodse godsdienst verboden was. De doodstraf stond zelf op de dienst aan de God des lands. Zover was het dus al gekomen. In dit land had Jahweh zijn volk het leven willen geven. Nu vond wie Hem diende er de dood. O God, leg vrede op uw volk!

Ingezonden

Onze dienst aan de Franse kerken

Onze lezers zullen het niet vreemd vinden om van mijn hand weer eens iets te lezen over onze dienst aan de Franse kerken. De Stichting Steun Gereformeerde Kerken in Frankrijk (SSGKF) heeft sinds 1986 de kerken benaderd, zowel via de kerkenraden als in publikaties. De band met de Evangelische Gereformeerde Kerken in Frankrijk (EREI), die door de Chr. Geref. synode van 1980 officieel gemaakt is en die

ook door de Ned. Geref. Kerken wordt onderhouden, betekent een steunverlening in tweeërlei opzicht.

Ten eerste het verlenen van geestelijke en morele steun. Sinds het mogelijk is, bij de Stichting een lijstje op te vragen van kerken van dit kerkverband met plaatsen en tijden van kerkdiensten, hebben al heel wat vakantiegangers van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Dit betekent een deel van de morele steun.

Ten tweede het geven van financiële steun. Daartoe zamelt onze stichting elk jaar geld in. Kerkenraden en particulieren doen daar gelukkig aan mee. Dat betekent niet dat de mensen daar zo arm zijn. Alleen, de gemeenten zijn zo klein, dat ze wel een visie hebben op de taken van het kerk-zijn in het zo ontkerkelijkt Frankrijk, maar de mogelijkheden missen om de noodzakelijke uitbreiding in kerke- en evangelisatiewerk op te zetten en vol te houden. Onze stichting geeft geen geld op eigen houtje, maar vraagt jaarlijks aan de betrokken synodale commissie van de Franse kerk, een aantal projecten aan te melden van die zaken, die men in Frankrijk het meest dringend vindt. En dat betekent, dat wij elk jaar op ons nemen, zo mogelijk een bedrag van ca. f 25.000,- bij elkaar te brengen. Het gaat dit jaar om 15.000 frs. voor evangelisatiewerk in het zuiden (de kerk van Le Mas d'Azil in de Pyreneeën), 12.500 frs. voor het nieuwe gemeentecentrum in Nîmes en 12.500 frs. voor jeugdwerk in de nieuwe taak in St. Martin de Londres (ten noorden van Montpellier), samen 60.000 frs., waarbij nog komt een bedrag van 15.000 frs., dat we willen gebruiken voor stageplaatsen van studenten van de theologische faculteit van Aix-en-Provence, voorzover die predikant willen worden in de EREI-kerken.

Nu hebben we voor 1996 al wel een behoorlijk bedrag van de nodige 75.000 frs. (f 25.000,-) bij elkaar, maar de giftenstroom lijkt wat te stagneren.

Daarom zijn we zo vrij om via dit korte stukje uw aandacht voor het doorgaande werk in Frankrijk nog eens te vragen. Het zou heerlijk zijn, als de penningmeester, ir. J.C. van 't Spijker, binnenkort via onze girorekening mocht merken, dat deze tussentijdse oproep niet vergeefs is geweest. De gegevens zijn: postbankno. 215697 t.n.v. penningmeester Stichting Steun Geref. Kerken Frankrijk (of Rabobank no. 31.34.14.629) te Delft.

Mede namens de overige bestuursleden,

ds. K. Boersma, Oud-Beijerland

Voor de kinderen

In het boek Handelingen staat beschreven wat de apostelen na de uitstorting van de Heilige Geest voor werk deden om het Woord van God te vertellen aan andere mensen. Vooral over Paulus of Saulus staat er veel in. Ik wil het in dit jeugdhoekje hebben over de eerste zendingsreis die Saulus met Barnabas maakte. Hieronder vind je een aantal lettergrepen die delen zijn van het antwoord op de vragen. Streep de stukjes die bij het antwoord horen weg. Je houdt dan vier stukjes over. Welk woord vormen deze stukjes?

AM – ANT – ANT – AT – BE – CYP – DER – DIN – EIS – GE – GSR – HIE – HIE – IA – IK – IOC – IOC – IS – LYS – ONI – OS – PAF – PER – RUS – SAL – TAL – TRA – UM – ZEN.

1. Door welke gemeente werden Saulus en Barnabas uitgestuurd om het evangelie te brengen aan andere volken? Hand. 13:1
2. Saulus en Barnabas gingen naar de havenplaats Seleucië. Naar welk eiland voeren zij? Hand. 13:4
3. In welke plaats op het eiland begonnen Saulus, Barnabas en Johannes te prediken? Hand. 13:5
4. Als ze het eiland zijn doorgetrokken komen ze in een plaats waar een landvoogd meer wil weten van het evangelie. Een tovenaars genaamd Bar-Jezus of Elymas probeerde deze landvoogd om te praten. De tovenaars wordt dan blind en de landvoogd komt tot geloof. In welke plaats was dit? Hand. 13:7-12
5. De apostelen voeren toen naar een plaats waar Johannes hun verliet om terug te gaan naar Jeruzalem. Welke plaats was dit? Hand. 13:13
6. Van deze havenplaats uit vertrokken ze naar het binnenland en predikten vele malen in de synagoge. Veel mensen kwamen tot geloof. Maar een aantal joden stookten voorname mensen op en Saulus en Barnabas gaan dan naar een andere stad. Welke? Hand. 13:52.
7. In deze stad wil men de apostelen mishandelen. Ze gaan dan naar ... (eerste plaats)? Hand. 14:7
8. Als Paulus daar een verlamde man geneest wil het volk de apostelen eren als goden en offers voor hen brengen. Paulus weet hen ervan af te brengen en als er dan joden uit andere steden het volk ompraten, stenigen ze Paulus. Naar welke plaats gaan ze dan? Hand. 14:8-20
9. Van deze plaats uit gaan ze terug naar een havenplaats waar ze een boot huren om terug te keren naar Antiochië. Hoe heette die havenplaats? Hand. 14:26

Oplossing van de vorige keer:

1. Fijn, dat ons **lied** rechtstreeks op de radio wordt uitgezonden.
2. Voor dat plafond gebruik ik geen **kalk** maar veegvaste muurverf.
3. Sinds wanneer kun je een **hamster** dammen leren?
4. Ik **had** **Ron** tenslotte overtuigd van zijn ongelijk.
5. Toen hun ouders een avondje weg waren hebben Joop en **Ralph** en **aan de** **rijnwijn** en aan de chips gezeten.
6. Wordt eerst eens **kalmer** eer je rijexamen gaat doen.
7. Is **Rob** **redactie**adres voor dat damesmagazine?
8. De gids bood de globetrotter **dampo** aan omdat hij zo verkouden was.
9. Omdat het zo'n troep was hebben de tuinlieden bij de **kapel** **doorn**struiken geplant.
10. Grootvader heeft prachtige **kassen** vol bloemen.

11. Het viel op dat de **nieuwe** geïnteresseerd luisterde.
12. Vindt u het goed dat ik in dat conflict **bemiddel**, **burge**-meester?
13. In het bos werd door een wandelaar met zijn hond een **schedel** gevonden.
14. **Nee**, de fiets is nog steeds niet uit de sloot gehaald.
15. In dat café wordt om negen uur op zijn **vroegst** **geestrijk** vocht geschonken.
16. We zitten voor de vakantie over een tochtje op de **Theems** **te** **denken**. Maar we weten het nog niet zeker.
17. Het gaat om het **gebaar**, niet om de prijs.
18. In het nieuwe doosje dat ik kocht zaten alleen maar **kromme** **nietjes**.
19. Bij de volgende afslag moet **Barend** **rechts** afslaan.
20. Ik **zag** **Ron** **in** **Gent** toen ik daar op vakantie was.
21. In die nieuwbouwwijk maken ze vlug **voort** **huizen** te bouwen voor de bejaarden.
22. De malafide aannemer had het verontreinigde water **geloosd** **rechtstreeks** in het riool.
23. Toen hij een nieuwe winkel begon was het van **belang** **er** **aktief** reclame voor te maken want er was veel concurrentie.
24. Na het weekend moeten we **beslissen** of we huis kopen of niet.
25. Omdat de vulmachine stuk is gebruiken we **nu** **trechters** om de flessen te vullen. Wat een werk is dat.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De gazellen

Jeannette Westerkamp-
Stegeman, Houten

Een kort verhaal van Jeannette Westerkamp-Stegeman. Over gazellen en gazelligheid.

Op een dag dartelde een groepje gazellen over de savanne. Wat de oorzaak was of de aanleiding en wie er was begonnen, wisten ze geen van allen meer, maar plots was het een dolle vlucht geworden, van hier naar weet-ik-waar.

Aanvankelijk was het heerlijk voor allemaal om zo eens als een gek te rennen, maar na even werden ze moe. „Jullie moeten je door mij niet op laten jagen hoor”, zei een van het groepje tegen haar met-gazellen. Ze had, ondanks het rennen, kunnen nadenken en had zelfs nog adem voor een opmerking. „Nee hoor”, hijgden de anderen, toch wel blij dat een van hen min of meer de verantwoordelijkheid op zich nam. „Worden jullie niet moe?”, vroeg de eerste gazelle weer. „Nee hoor”, hijgden de anderen en voort ging het.

De nadenkende gazelle pijnigde haar hersentjes af. Wat was hier aan de hand? Zij werd moe, het hart klopte haar in de keel en ze was er vrij zeker van dat ook de anderen moe waren geworden. Toch bleven ze maar door hollen. „Ze zijn wel moe”, dacht de gazelle, „Ze liegen het gewoon dat ze niet moe zijn. Of zou ik me gewoon aanstellen? Of zou ik misschien eerder moe zijn dan zij omdat ik onder-tussen na probeer te denken?” „We moeten nu maar stoppen”, zei ze toen hardop en begon een beetje langzamer te lopen. „Kom op”, moedigden de anderen haar aan, „we zijn er bijna.” „Waar?”, vroeg ze, „Spaar je adem toch klets-kous”, en verder ging het en haars ondanks zette de gazelle de gang er maar weer in.

„Dit is te gek”, dacht ze toen even later het hart haar in de keel bonkte. „Waarom stoppen we niet? Dit is echt te gek”, en ze pijnigde haar hersentjes af om iets te bedenken dat de anderen tot omkering zou brengen.

Plots, toen ze werkelijk op instorten stond, daagde er in haar hoofdje een vreemde klaarheid, die ze tot dan toe alleen kende van het moment waarop ze oog in oog stond met de dood, meestal in de gedaante van een

leeuw. „Waarom sta ik niet stil?”, dacht ze en ongemerkt week ze al uit naar de kant van het groepje. Onmiddellijk namen haar krachten af, de macht van de groep was gebroken, haar eigen moeheid won. Ze vertraagde en vertraagde – in een keer stilstaan is natuurlijk gekkigheid – en zag de groep in de verte verdwijnen. Verbeelde ze het zich, of begonnen ze toch ook langzamer te lopen? Ze was alleen en het werd haar wonderlijk te moede, want dat zie je niet veel: een gazelle alleen. „In ieder geval ben ik nu wel bij mezelf”, zei ze hardop. Het hielp een heel klein beetje. Ze liep wat rond tot haar hartje tot rust was gekomen en keek toen om zich heen. Wat zou ze doen? Op dat moment zag ze haar vriendinnen aan komen. Ze liepen niet meer zo hard, het was meer een sukkeldrafje. „O. Was je hier?”, vroeg degene die het eerst bij haar was. „Wat deed je nou, we maakten ons ongerust.” „Ik was zo moe”, zei de gazelle. „Ja, wij ook”, sprak een ander namens hen allen. „Gek he, ik kon gewoon niet stilstaan.” „Ik wel”, zei de gazelle, die nu als enige kon praten zonder vreselijk te hijgen. „Knap hoor”, hijgde een ander. „Ik zou het niet kunnen.” „Waarom niet?”, vroeg de uitgeruste gazelle, „Ik kon het toch ook? Ik moet wel toegeven dat het me moeite kostte, maar kijk eens, nu staan jullie

allemaal stil.” Even zei niemand iets. Je hoorde alleen het hijgen. „Ja, als we allemaal stilstaan, dan is het gemakkelijk. Maar in je eentje stilstaan... ik kan dat gewoon niet. Het is niet... het is gewoon niet ... gazellig.”

*Boek-
bespreking*

Wakker

„Wakker op weg is een bundeling van korte overdenkingen die in het vroege morgenuur voor Radio 5 werden uitgezonden in het gelijknamige radio-programma”, staat op de achterkant van dit onlangs verschenen boekje van 'onze' dominee W.G. Rietkerk.

Geen diepgravend werk dit keer, maar een vijftigtal werkelijk korte stukjes, elk met aan het eind een bijbeltekst die in het stukje centraal staat. Wim Rietkerk verstaat de kunst pakkend te spreken en te schrijven. De eerste zin is meestal meteen raak. „Veel mensen hebben het gevoel dat je, als je echt christen wilt zijn, niet mag protesteren.” „Soms raken mensen op elkaar uitgekeken.” Als het zo begint, dan wil je wel even weten wat er nog meer komt. Zo moet je het ook wel brengen, wil je iets te zeggen hebben voor mensen

die, onderweg naar hun werk, in de auto de radio aanzetten. Mensen die mogelijk de Bijbel nauwelijks kennen. Misschien vind ik dat nog wel het leukst aan dit boekje: ik kan me goed voorstellen dat er mensen zijn die, al luisterend hebben gedacht: „Hé, staat dat in de Bijbel? Toch wel een interessant boek.”

Ook voor wie dat al wist zit er een boel om over na te denken in de stukjes. 'Teksten om de dag mee te beginnen', is de ondertitel van het boekje. Uit ervaring kan ik melden dat ze ook uitstekend zijn om de dag mee af te sluiten en voor een stil momentje midden op de dag. Over het algemeen houd ik helemaal niet van dagboeken. De diepe gedachten van de schrijver moeten maar net aansluiten bij mijn stemming en waar ik mee bezig ben die bepaalde dag, maar in dit boekje gaf me vrijwel elk stukje iets dat me op z'n minst een dag lang bij bleef, al was het soms alleen maar de Bijbeltekst die opeens weer ging leven.

Voor wie trek heeft gekregen: wacht niet te lang met aanschaffen want over een tijdje gaat een verwijzing naar de onlangs gehouden verkiezingen e.d. gedateerd aandoen.

Drs. W.G. Rietkerk, 'Wakker op weg. Teksten om de dag mee te beginnen.' 106 blz., f 19.90; Kok Voorhoeve, Kampen. ISNB 90 297 1317 8

Jeannette Westerkamp, Houten

Persschoon

Geloof en doemdenken

Het doemdenken

Het merendeel van onze lezers heeft ongetwijfeld bewust de jaren zestig meegemaakt. In deze jaren heerste een ongebreideld vertrouwen in de mogelijkheden van de mens om de toekomst in eigen hand te nemen. In tegenstelling tot het voorgeslacht dat nagenoeg alles verkeerd had gedaan, zouden we nu eens laten zien dat de mens in staat was een leefbare samenleving en een bewoonbare aarde tot stand te brengen. Als wij het maar wilden en ons ervoor inzetten, kon er, zo dacht men, een wereld komen zonder dwang, wederzijdse bedreiging, onderdrukking, onrecht, uitbuiting, armoede, discriminatie en onvrijheid. Als de grote voorbeelden van hoe het niet moet golden het optreden van de Amerikanen in Vietnam, de apartheid in Zuid-Afrika en het bezit van kernwapens, zaken waartegen dan ook oud en jong, maar vooral jong, te hoop liep.

Reeds destijds ging dit grenzeloze optimisme echter gepaard met uiterst pessimistische toekomstverwachtingen,

waarvoor zelfs een nieuw woord in de mode kwam: doemdenken. Er werd een lied gemaakt en gezongen op de 'derde wereldoorlog'. De 'club van Rome' kwam met zijn sombere voorspellingen aangaande het uitgeput raken van de energiebronnen. De eerste waarschuwingen klonken dat het milieu zodanig vervuild raakte, dat het hele leven op aarde erdoor bedreigd werd. Al deze onheilspellende geluiden moesten echter dienen – en waren ook uitdrukkelijk zo bedoeld – om ons wakker te schudden en in beweging te brengen: „Het is nog niet te laat. We mogen ons niet overgeven aan doemdenken!”

Ondertussen is er wel het een en ander veranderd. De optimistische verwachtingen van de jaren zestig zijn niet, of slechts zeer ten dele, uitgekomen. De Nederlandse samenleving – om die als voorbeeld te noemen – is wellicht in bepaalde opzichten leefbaarder geworden, maar de criminaliteit is onrustbarend toegenomen. Drugsverslaving, vóór de jaren zestig in ons land nauwelijks bekend, is uitgegroeid tot een onbeheersbaar maatschappelijk kwaad. Het netwerk van menselijke relaties, onder andere die tussen mannen en vrouwen en ouders en kinderen, is ontaard in een structureloze chaos. Op wereldschaal is de dreiging van een mogelijke oorlog met kernwapens gelukkig afgenomen, maar ervoor in de plaats gekomen zijn werkelijke oorlogen die, hoewel met 'conventionele' wapens uitgevochten, van onvoorstelbare wreedheid en gruwelijkheid zijn. Grote groepen mensen worden beheerst door religieus fanatisme dat geweld niet schuwt en zonnig tot zelfmoordacties overgaat. De wereldwijde milieuproblematiek schijnt ondanks alle conferenties en fraaie verklaringen onoplosbaar.

Nog steeds worden we opgeroepen om aan al dit kwaad wat te doen, maar de toon is anders geworden dan die van de jaren zestig. Er is meer nuchterheid: onze mogelijkheden om werkelijke veranderingen tot stand te brengen blijken beperkt. Het doemdenken komt minder uit de verf dan destijds (overigens vooral doordat het bestreden werd), maar het is ondergronds overal aanwezig. Van grootse visioenen over een 'leefbare wereld' merk je niet zoveel meer. Het idealisme van thans richt zich vooral op het lenigen van plaatselijke nood en niet zozeer op de wereld als geheel. Bij velen is trouwens van

idealisme nauwelijks sprake meer. Men sust zijn geweten met een meer of minder royale gift aan hulpacties en tracht verder zoveel mogelijk van het leven te genieten, onder het motto van: 'Na ons de zondvloed'.

Dit is het eerste gedeelte van een artikel, dat dr. R. Fernhout uit Daarle schreef in: 'PRO ECCLESIA' – v/h 'KERKBLADJE' – Orgaan van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge.

Wij mogen ons nooit overgeven aan een vorm van doemdenken, maar moeten ons ook wachten voor wilde toekomstdromen waarin onze eigen geest zich sterk maakt en niet de Heilige Geest werkzaam is. Wij zijn dwars door alles heen op weg naar een heerlijke toekomst! Dat geloof hield aartsvaders als Abraham, Izak en Jakob destijds op de been. Hun pelgrimage richtte zich op de stad van de toekomst, de stad met DE fundamente, met de vaste grondslagen, het nieuw Jeruzalem waarover Openbaring 21 zo schoon spreekt. Zij klampen zich vast aan Gods concrete belofte. En het belovend spreken van de HERE is ook voor ons als kinderen van het Verbond vandaag het uitgangspunt voor de beschouwing van de ontwikkeling van het wereldgebeuren.

Enschede, O. Mooiweer

Kerknieuws

Bunschoten-Spakenburg

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. J.P.H. Krol, predikant te Kampen.

Hengelo (O.)

Drs. J. de Jonge heeft voor de door de gemeenten Wormer en Alphen a/d Rijn op hem uitgebrachte beroep bedankt.

Regio Dordrecht-Gorinchem

Regio-scriba is de heer W. van Eijk, G. Borgesiusplantsoen 22, 3317 RM Dordrecht, tel.: 078-6171103.

Gereformeerd Appèl

Thema: 'Het koninkrijk Gods is bij u'. Datum: zaterdag 7 september a.s. Plaats: Kerkgebouw 'De Lichtkring', Laan naar Emiclaer 1, Amersfoort-Noord.

14.00 uur tot 17.30 uur: Ontmoetingsdag.

Workshops, maaltijd met broodjes en soep (18.00 uur) Sing-In.

19.30 tot 20.45 uur gebedssamenkomst, voorgangers: drs. J.M. Mudde en ds. J.M. Batteau.

Het Geref. Appèl streeft naar toenadering tussen NGK en CGK en vrijgemaakte kerken, met de nadruk op vervoortmoediging en persoonlijke ontmoeting.

Afspraken drs. H. de Jong, Zeist

Door diefstal is drs. H. de Jong te Zeist zijn agenda kwijtgeraakt. Hij zoekt daarom degenen, die afspraken met hem gemaakt hebben, contact met hem op te nemen. Telefoon: 030-6922537.

Nederlands Gereformeerde Kerk te Hoorn

Kandidaat G. Nieuwburg heeft het beroep naar Langerak aangenomen. Het scribaat is per 1-7 overgenomen door C.H. Pijl-Flore.

Adres preekvoorziening:

mw. I.G. Knol, Mathilde Wibautstraat 38, 1628 PJ Hoorn, tel. 0229-214815

Wageningen

Gedurende de komende vakantieperiodes zullen in Wageningen op de zondagen 21 juli t/m 18 augustus a.s. géén middagdiensten worden gehouden. Ochtenddiensten: 09.30 uur in de Immanuel-kapel, Markt 25.

Onder
andere(n)

De Christenvrouw

Samenkomst dinsdag 17 september a.s. te Doetinchem.

Adres: Goede Herderkerk CGK, Eikenlaan 10, tel: 0314-326470.

Onderwerp: De plaats en taak v.d. vrouw in kerk en maatschappij, gezien in bijbels licht.

Spreker: mevr. B.J. Velema-Benschop te Apeldoorn.

Aanvang: 9.45 uur, einde: ca. 12.15 uur.

Actie vrijlating christenen in Saoedi-Arabië

De VCVN-NEDERLAND, de Vereniging van Christenen tegen Vervolging en Marteling, is een actie begonnen

om de vrijlating te bereiken van vier christenen in Saoedi-Arabië die uitsluitend vanwege het in praktijk brengen van hun geloof gevangen gezet zijn. In Saoedi-Arabië is het bezoeken van christelijke samenkomsten, het in bezit hebben van een bijbel of een afbeelding van Jezus Christus verboden. Er worden regelmatig christenen om dergelijke redenen gearresteerd.

In april 1994 werd de Filipijnse christen *Rand Fulgencio* gearresteerd in het Saoedi-arabische stadje Wadi Da Waasir, omdat hij aantekeningen voor een preek bij zich had. Hij werd daarom ervan verdacht voorganger te zijn van een christelijke gemeente.

Op 22 december 1995 viel de religieuze politie binnen tijdens de kerstviering van een gemeente van Indiase gastarbeiders in een particulier huis in de stad Al-Chobar. Zeven volwassen christenen en twee kinderen werden gearresteerd. Enkelen van hen werden zwaar mishandeld en met de dood bedreigd. Ze zijn allen herhaaldelijk geslagen en geschopt.

Een vrouw en de beide kinderen werden spoedig vrijgelaten. Van de andere zes Indiase christenen werden er vijf op 18 januari 1996 op vrije voeten gesteld. De leider van de groep, de Indiër *Jacob Jeyaseelan*, zit nog gevangen.

Op 22 februari 1996 werd *Albert Larona*, een gastarbeider, gearresteerd, omdat hij in het bezit was van een bijbel en een aantal cassettebandjes met christelijke teksten erop. De vierde gevangen zittende christen voor wiens vrijlating de VCVN actie voert is *Donny Lama*, een lekeprediker. Hij werd begin 1996 gevangen gezet. Het bestuur van de VCVN roept op handtekeningen te verzamelen onder het verzoek aan de Saoedi-arabische autoriteiten om de vier genoemde christenen vrij te laten. De VCVN acht het van groot belang dat naast het verzamelen van handtekeningen onder het verzoek ook zoveel mogelijk brieven naar de Saoedi-arabische autoriteiten gestuurd worden. Een handtekeningenlijst en een voorbeeldbrief kunnen aangevraagd worden bij VCVN-NEDERLAND, POSTBUS 451, 3800 AL AMERSFOORT, of telefonisch via: 038-4225041 of 0182-582608.

Reformatorisch Evangelisch Studentenberaad Twente (REST)

Onlangs is er een samenwerkingsverband (REST) tot stand gekomen tussen een aantal reformatorische en evangelische kerken en studentenver-

enigingen rondom de Universiteit Twente en Hogeschool Enschede met het doel de a.s. studenten tijdig te informeren welke mogelijkheden er in de regio zijn op kerkelijk en verenigingsgebied.

De aangesloten gemeenten en studentenverenigingen willen het contact met de a.s. studenten bevorderen; zij hebben daartoe elk een contactpersoon aangewezen. Hij/zij draagt ook zorg voor de opvang in gemeente of vereniging.

De aangesloten plaatselijke kerken zijn:

Baptistengemeente, Christelijk Gereformeerde Kerken, Evangelische Gemeente, Gereformeerde Gemeente, Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), Hervormd-Gereformeerde groep Hengelo, Nederlands Gereformeerde Kerken, Nederlands Hervormde Buitengewone wijkgemeente Bethel, Vergadering van Gelovigen.

De aangesloten studentenverenigingen:

Reformatorische Studenten Kring (RSK), Christelijke studentenvereniging Agape (Agape), Vereniging voor Gereformeerde Studenten Twente (VGST) en Deputaatschap Studenten Gereformeerde Gemeente (DSGG). Gezien het belang voor de studenten vragen we medewerking aan schooldecanen en gemeenten om de namen van studenten van onze doelgroep, die naar Twente gaan, aan ons door te geven. De a.s. studenten krijgen dan de informatie thuis gestuurd. Wij vragen U hieraan ruimere bekendheid in uw gemeente en middelbare school te geven via b.v. plaatselijke kerkbladen, aanplakborden in scholen, verenigingen etc. Uiteraard wordt initiatief van de a.s. studenten om zelf actie te ondernemen van harte toegejuicht.

Aanvraag van informatie bij: REST, p/a Evangelische boekhandel David, Beltstraat 45, 7512 AC Enschede, tel.: 053-4323363.

Kerkdiensten in de Nederlandse taal in Villach (Oostenrijk)

Ook dit jaar worden er kerkdiensten in de Nederlandse taal gehouden en wel op de zondagen 4, 11 en 18 augustus. Aanvang dienst 19.00 uur.

Plaats van samenkomst: Evangelische Kirche in het Stadtpark te Villach.

Voor nadere informatie:

Villach, D. Wagner, Uferweg 6, 9500 Villach, tel.: privé Oostenrijk 04242-32219, zaak: 04242-34911.

